नोंदणी क्रं. RNI. MAHMAR/2023/84162
Registration No. MAHMAR/2023/84162

दैनिक
यश सिद्धि न्यूज
YASH SIDDHI NEWS

संपादक : कमलाकर सोनकांबळे

वर्ष - ४ रे Year - 4rd | अंक - २७ Issue - 27 | वार - रविवार दि. २१ जून २०२६ Blow- Sunday Date 21 JUNE 2026 | ई-पेपर - https://epaper. yashsiddhinews.com वेब पोर्टल - www.yashsiddhinews.com | पाने - ४ Pages - 4 | किंमत - ४.०० रुपये Amout - 4 /- Rs | पोस्टल परवाना : SLP/298/2024-2026 ई-मेल आयडी yashsiddhinews@ gmail.com

परभणीत मंदिराचे सभामंडप कोसळल्याने ७ भाविकांचा मृत्यू

छताखाली दबल्यामुळे जखमी झालेल्या ३१ जणांवर उपचार सुरु ; हजारो भाविकांची होती उपस्थिती

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

परभरणी : मानवत तालुक्यातील यशवाडी परिसरात हनुमान मंदिर उभारण्याचे काम सुरू आहे. या मंदिराच्या सभामंडपाचे छत कोसळून मोठी दुर्घटना झाली. सभामंडपाचे छत कोसळल्यामुळे ७ भाविकांचा मृत्यू झाला. छताखाली दबल्यामुळे जखमी झालेल्या ३१ जणांवर उपचार सुरू आहेत.

हनुमान मंदिरात शनिवार २० जून रोजी एका कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रम ासाठी प्रचंड गर्दी झाली होती. कार्यक्रम सुरू असताना मंदिराच्या सभामंडपाचे छत कोसळले. अनेक भाविक छताखाली दबले.

घटनेची माहिती मिळताच प्रशासन, पोलीस, आरोग्य विभाग आणि आपत्कालीन पथके घटनास्थळी पोहोचली. बचावकार्य सुरू करण्यात आले.ढिगाऱ्याखाली अडकलेल्या नागरिकांना बाहेर काढण्याचे काम सुरू झाले. जखम ींना तातडीने जवळच्या रुग्णालयात दाखल करण्याची व्यवस्था करण्यात आली आहे. यासाठी रुग्णवाहिका तसेच निवडक खासगी वाहनांची मदत घेण्यात आली. दुर्घटनेमुळे संपूर्ण परिसरात हळहळ व्यक्त होत असून प्रशासनाकडून परिस्थितीवर बारकाईने लक्ष ठेवले जात आहे. दुर्घटनेचे नेमके कारण अद्याप स्पष्ट झाले नसले तरी मंडपाच्या संरचनेच्या सुरक्षिततेबाबत प्रश्न उपस्थित होत आहेत.

कीर्तनासाठी जमली होती हजारोंची गर्दी

मंदिरात धार्मिक कार्यक्रम आणि कीर्तनाचे आयोजन करण्यात आले होते. परिसरातील तसेच बाहेरील गावांमधून मोठ्या संख्येने भाविक कार्यक्रमासाठी दाखल झाले होते. मंडपात मोठी गर्दी असताच मंडपाचे छत कोसळून मोठी दुर्घटना घडली . अचानक घडलेल्या या घटनेमुळे भाविकांमध्ये भीतीचे वातावरण निम ार्ण झाले असून अनेक कुटुंबांवर दुः खाचा डोंगर कोसळला आहे.

तात्काळ बचाव आणि मदत

दुर्घटनेनंतर तातडीने आपत्कालीन यंत्रणा घटनास्थळी दाखल झाल्या. जखमींना घटनास्थळावर प्राथमिक उपच- ार देऊन आरपी हॉस्पिटलमध्ये दाखल करण्यात येत आहे. पो- लीस, महसूल प्रशासन, आरोग्य कर्मचारी आणि स्थानिक स्वयंसेवक बचावकार्यात सहभागी झाले असून ढिगाऱ्याखाली आणखी कोणी अडकले आहे का याची तपासणी सुरू आहे. मृत आणि जखमींची अधिकृत यादी प्रशासनाकडून जाहीर करण्याचे काम सुरू आहे.

मुख्यमंत्र्यांनी व्यक्त केले दुःख

परभणी जिल्ह्यातील यशवाडी येथे हनुमान मंदिराच्या निर्माणकार्य सुरू असलेल्या छताचा भाग कोसळून झालेल्या दुर्दैवी घटनेत काही भाविकांचा मृत्यू झाला आहे. मी त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण करतो. त्यांच्या कुटुंबीयांच्या दुःखात आम्ही सहभागी आहोत. या घटनेतील जखमींवर उपचार केले जात आहेत. स्थानिक प्रशासनातील अधिकारी घटनास्थळी असून मदत आणि बचावकार्य सुद्धा वेगाने सुरु आहे.

आरोपींची निर्दोष मुक्तता; पुराव्याअभावी पद्मसिंह पाटीलांसह सर्व आरोपी निर्दोष

मुंबई : महाराष्ट्राच्या राजकारणाला हादरवून सोडणाऱ्या आणि तब्बल दोन दशकांपासून चर्चेत असलेल्या पवनराजे निंबाळकर दुहेरी हत्याकांड प्रकरणाचा अखेर निकाल लागला आहे. सीबीआय विशेष न्यायालयाने माजी गृहमंत्री डॉ. पद्मसिंह पाटील यांच्यासह सर्व आरोपींना पुराव्याअभावी आणि संशयाचा फायदा देत निर्दोष मुक्त केले. न्यायालयाने या प्रकरणातील तपासातील गंभीर त्रुटींवर भाष्य करत सीबीआय आणि पोलिसांच्या तपास पद्धतीवरही कठोर निरीक्षणे नोंदवली. (झर- ींरपीरक्षश छळालरश्रज्ञरी चींवशी उरीश)

संपूर्ण खटला माफीचा साक्षीदार पारसमल जैन यांच्या साक्षीवर आधारित होता. मात्र त्यांच्या जबाबांमध्ये अनेक विसंगती, विरोधाभास आणि संशयास्पद बाबी आढळून आल्याने ती साक्ष विश्वास- ार्ह मानता येत नाही. न्यायालयाने नमूद केले की, जैन यांना अधिकृत अटकेपूर्वी अनेक दिवस बेकायदेशीरपणे ताब्यात ठेवण्यात आल्याचे आरोप आहेत. त्यांच्या कबुलीजबाबाबाबतही गंभीर प्रश्न उप- स्थित झाले असून तपास यंत्रणांनी ही बाब न्यायालयापासून लपविल्याचे निरीक्षण नोंदवण्यात आले.

'२० वर्षांनी निकाल देणे दुर्दैवी' :

निकाल वाचताना न्यायमूर्ती नावंदर म्हणाले की, एका लोकनेत्याची भररस्त्यात गोळ्या झाडून हत्या होते आणि त्या प्रकरणाचा निकाल देण्यासाठी २० वर्षे लागतात, ही न्यायव्यवस्थेसाठी दुर्दैवी बाब आहे. या प्रकरणात तब्बल १२७ साक्षीदारांची साक्ष नोंदवण्यात आली. सुरुवातीला कळंबोली पोलिसांकडे अस- लेला तपास नंतर नवी मुंबई गुन्हे शाखेकडे आणि त्यानंतर सीबीआयकडे वर्ग करण्यात आला होता.

मोबाईल, कॉल रेकॉर्ड आणि पुराव्यांचा अभाव :

न्यायालयाने तपासातील अनेक गंभीर त्रुटींवर बोट ठेवले. आरोपींचे मोबाईल फोन जप्त करण्यात आले नव्हते, तसेच कॉल डिटेल रेकॉर्ड (उऊठ) गोळा करण्यात आले नव्हते. त्यामुळे आरोपी एकमेकांच्या संपर्कात होते का, याचा कोणताही ठोस पुरावा तपास यंत्रणांना सादर करता आला नाही. तसेच घटनाक्रमाशी संबंधित अनेक दावे आणि पुराव्यांमध्ये विसंगती असल्याचे न्यायालयाने नमूद केले.

सुस्तावलेला पाऊस पुन्हा सक्रीय, महाराष्ट्रासह भारतात पावसाचा जोर वाढणार

नवी दिल्ली : गेल्या दोन आठवड्यांपासून देशातील विविध राज्यांमध्ये मान्सूनची प्रगती मंदावली होती, ज्यामुळे पावसाची तूट निर्माण झाली होती. मात्र, आता हवाम ान विभागाने दिलेल्या नवीन अंदाजानुसार, मान्सून पुन्हा एकदा सक्रीय होत असून, ढगांची गर्दी वाढल्याने महाराष्ट्रासह मध्य भारतातील राज्यांना मोठा दिलासा मिळणार आहे.

मध्य भारतात गेल्या काही दिवसांपासून निरभ्र आकाश आणि तीव्र उष्णतेची स्थिती होती. परंतु, आता पावसाला पोषक वाता- वरण तयार झाले असून, मान्सूनचे ढग पुन्हा जोर धरत आहेत. मान्सूनचे हे पुनरागमन खरिपाच्या हंगामासाठी अत्यंत महत्त्वाचे मानले जात आहे.

हवामान विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार, पुढील काही दिवसांत अनेक राज्यांत विजांच्या कडकडाटासह वादळी पावसाचा इशारा देण्यात आला आहे: विदर्भात १९ जून ते २३ जून दरम्यान विजांच्या कडकडाटासह पावसाची शक्यता आहे. पश्चिम आणि पूर्व मध्य प्रदेशात २३ जूनपर्यंत ताशी ४०-६० किमी वेगाने वारे वाहून वादळी पावसाचा अंदाज आहे. १९ जून ते २३ जून दरम्यान पावसाची शक्यता असून, २२ आणि २३ जून रोजी पावसाचा

जोर अधिक तीव्र असेल.

मान्सूनचा हा प्रवास केवळ मध्य भार- तापुरता मर्यादित नसून, येत्या आठवड्यात दक्षिण भारतात पावसाचे प्रमाण सर्वाधिक राहण्याची शक्यता आहे. किनारपट्टीवरील भागात २१ ते २५ जून दरम्यान मुसळधार पावसाचा इशारा देण्यात आला आहे, तर उत्तर आणि दक्षिण अंतर्गत कर्नाटकात २२ आणि २३ जून रोजी पावसाचा जोर वाढणार आहे.

देशाच्या अनेक भागांत पावसाची प्रतीक्षा करणाऱ्या शेतकऱ्यांसाठी ही मोठी बातमी आहे. सुरुवातीला जोरदार आगमन झाल्यानंतर रेंगाळलेला मान्सून आता पुन्हा सर्वदूर पसरण्यासाठी सज्ज झाला आहे. वाढती ढगांची गर्दी पाहता, आगामी काही दिवसांत मान्सून उत्तर आणि मध्य भारताच्या दिशेने वेगाने पुढे सरकण्यास अनुकूल वा- तावरण तयार झाले आहे.

हवामान विभागाने वादळी वाऱ्यांचा इशारा दिला असल्याने, नागरिकांना सुरक्षिततेची काळजी घेण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे.

परिवहन मंत्री प्रताप सरनाईक यांची माहिती

आषाढी यात्रेसाठी एसटीच्या ५,५०० विशेष बसेस

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

मुंबई : पंढरपूरच्या दिशेने निघालेल्या लाखो वारकऱ्यांच्या सेवेसाठी महाराष्ट्र राज्य परिवहन महामंडळाची एसटी यंदाही सज्ज झाली आहे. आषाढी एकादशी यात्रेनिमित्त राज्यभरातून श्रीक्षेत्र पंढरपूरकडे जाणाऱ्या भाविकांच्या सुरक्षित, सुलभ आणि सुखकर प्रवासासाठी एसटी महामंडळाने ५ हजार ५०० विशेष बसेस सोडण्याचे नियोजन केले आहे. राज्यातील कोणत्याही गाव- ातून ४० किंवा त्यापेक्षा अधिक भाविकांनी एकत्रित मागणी केल्यास त्या गावातून थेट पंढरपूरसाठी विशेष एसटी बस उपलब्ध करून दिली जाणार आहे, अशी माहिती परिवहन मंत्री तथा एसटी महामंडळाचे अध्यक्ष प्रताप सरनाईक यांनी दिली.

आषाढी यात्रेदरम्यान लाखो वारकरी पालख्यांसह पायी, रेल्वेने, खासगी वाहनांनी आणि एसटीने पंढरपूरकडे प्रस्थान करतात. या भाविकांच्या सेवेला सर्वोच्च प्राधान्य देत एसटी महामंडळाने व्यापक नियोजन केले आहे. भाविकांनी आपल्या जवळच्या एसटी आगाराशी संपर्क साधून विशेष बसची नोंदणी करावी, असे आ- वाहन करण्यात आले आहे. विशेष म्हणजे या विशेष बस सेवेतही शासनाच्या सर्व प्रवासी सवलती कायम राहणार आहेत. ७५ वर्षांवरील ज्येष्ठ नागरिकांना 'अमृत ज्येष्ठ नागरिक योजना' अंतर्गत मोफत प्रवास, तर महिलांना 'महिला सन्मान योजना' अंतर्गत तिकीट दरात ५० टक्के सवलत दिली जाणार आहे.

मागील वर्षी आषाढी यात्रेसाठी एसटीने ५,२०० विशेष बसेस चालवून तब्बल २१ लाख ९५ हजार भाविकांची सुरक्षित ने- आण केली होती. यंदा त्याहून अधिक सक्षम नियोजन करण्यात आले आहे.

वारीदरम्यान रात्रंदिवस सेवा बजा- वणारे चालक, वाहक, यांत्रिक कर्मचारी, पर्यवेक्षक आणि अधिकारी यांच्यासाठी मंत्री प्रताप सरनाईक यांनी स्वखर्चाने चहा, नाश्ता आणि भोजनाची व्यवस्था केली आहे. सुमारे १३ हजार कर्मचारी या सुविधेचा लाभ घेणार आहे.

एकादशीच्या दिवशी लाखो भाविक परतीच्या प्रवासाला निघत असल्याने वाहतूक सुरळीत ठेवण्यासाठी एसटीचे ३६ हून अधिक वाहतूक नियंत्रक आणि सुरक्षा रक्षक स्थानिक पोलीस प्रशासनासोबत कार्यरत राहणार आ- हेत. त्यामुळे वाहतूक नियोजन अधिक प्रभावी होऊन भाविकांचा प्रवास सुलभ होणार आहे.

भाविकांची गर्दी लक्षात घेऊन पंढरपूर येथे चंद्रभागा, भीमा (देगाव), विठ्ठल कारखाना आणि पांडुरंग (आयटीआय महाविद्यालय) अशी चार तात्पुरती बस स्थानके उभारण्यात येणार आहेत. या स्थानकांवर पिण्याचे पाणी, सुलभ शौचालय, संगणकीय आरक्षण केंद्र, चौकशी कक्ष, मार्गदर्शन फलक आणि इतर आवश्यक सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहेत.

राज्यभरातील भाविकांनी एसटीच्या सुरक्षित, विश्वासार्ह आणि लोकाभिमुख सेवांचा लाभ घेत विठुरायाच्या दर्शनाचा आनंद घ्यावा, असे आवाहन परिवहन मंत्री प्रताप सरनाईक यांनी केले आहे. वारकऱ्यांची सेवा हीच विठ्ठलाची सेवा या भावनेतून एसटी यंत्रणा संपूर्ण यात्राकाळात अहोरात्र सेवेसाठी तत्पर राहणार असल्याचेही त्यांनी सांगितले.

दैनिक
यश सिद्धि न्यूज

रविवार दि. २१ जून २०२६

बुद्ध-प्रबुद्ध शोषितांच्या तत्वज्ञानाचे भाष्यकार - डॉ.डी.टी.गायवाकड

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

बुद्ध-फुले-शाहू-आंबेडकर चळवळ ही मानवमुक्तीची, शोषणमुक्तीची चळवळ आहे. या आंबेडकरी चळवळीला वैचारिक, बौद्धिक रसद पुरवणारा एक बुद्धिजीवी वर्ग कार्यरत आहे. हे बुद्धिजीवी आंबेडकरी विचाराचा कालसुसंगत अन्वयार्थ लावून ही चळवळ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दाखवलेल्या विचार मार्गाने, दिशेने जाण्यासाठी मार्गदर्शन करीत राहतात. त्यासाठी ही बुद्धिजीवी वर्ग सातत्याने वाचन, लेखन करीत राहतात. समाजाला आंबेडकरी विचाराचा वाटेवर पाऊले टाकायला मार्गदर्शन करतात. आणि कार्यकर्ते समाजाला संघटीत करून नेतृत्वाच्या मागे जातात. शोषितांना न्याय मिळवून देतात- आंबेडकरी विचारधारा म्हणजे तत्वज्ञान समाजाला तारू शकते. असे हे बुद्धिजीव वर्ग बोलत, सांगत राहतात. त्यामध्ये बुद्धिजीवी, विचारवंत, क्लासवन अधिकारी, साहित्यिक, डॉक्टर, प्राध्यापक वर्ग असतो. काही क्लासवन अधिकारी चळवळीच्या पाटीमागे आधार म्हणून अदृष्य रूपात उभारतात. ते समोर नसले तरी चळवळीला सर्वांगीण मदत करतात. त्यामध्ये अवर्जून उल्लेख करावे असे ई.झेड खोब्रागडे, हर्षदीप कांबळे, सुखदेव थोरात, भालचंद्र मुणगेकर, उत्तम खोब्रागडे, आर.के.गायकवाड, भाई नगराळे सांगता येतील. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतातील १६ व्यक्तींना उच्चशिक्षण घेण्यासाठी विलायतेला पाठविले होते. तसेच साहित्यिकांकडून काही अपेक्षा व्यक्त केल्या होत्या की, आपल्या देशात उपेक्षितांचे, दलितांचे फार मोठे जग आहे. हे विसरू नका. त्यांचं दुःख, त्यांची व्यथा नीट समजावून घ्या आणि आपल्या साहित्याद्वारे त्यांचं जीवन उन्नत करण्यात झटा, त्यातच खरी मानवता आहे. त्या अपेक्षापुर्तीच्या वाटेवर पाऊले टाकणारे, सामाजिक जाणीव ठेवून लेखन करणारे अधिकारी व साहित्यिकांमध्ये उल्लेख करावे असे वैचारिक विचारवंत साहित्यिक म्हणजे डॉ.डी.टी.गायकवाड एक आहेत.

आंबेडकरी चळवळीला वैचारिक रसद पुरवणारे, आंबेडकरी साहित्यांचा, विचारधारेचा म्हणजे तत्वज्ञानाचा काल सुसंगत योग्यान्वयार्थ लावून लेखन करीत, भाषणे देत शोषितांचे उपेक्षितांचे, दलितांचे प्रबोधन करीत आहेत. ते आंबेडकरी चळवळीत वैचारिक लेखन करणारे विचारवंत आहेत. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे वंचितांचे, उपेक्षितांचे, शोषितांचे तत्वज्ञान आहे. जगाच्या पाटीवर कोणत्याही जाती-धर्माचे, वंशाचे स्त्री-पुरूष असो, त्यांच्यावर अन्याय, जुलूम, अत्याचार होत असेल, त्यांचे शोषण होत असेल तर त्यांच्या बाजूने आधार होवून त्यांना न्याय मिळवून देणारी व त्यांचे जीवन सुखाचे करणारी आंबेडकरी विचारधारा आहे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे शोषितांचे, मुक्तिदाते आहेत. शोषितांचे जीवन सुखाचे करणे हे आंबेडकरी तत्त्वज्ञानाचे प्रयोजन आहे.

हे आंबेडकरी तत्त्वज्ञानाची आधारभूत साधनसामग्री म्हणजे त्यांनी लिहिलेली ग्रंथसंपदा, त्यांनी केलेली भाषणे आहेत. त्यामध्ये प्रामुख्याने भारतीय संविधान, हिंदू कोडबिल, जाती उच्चाटन, भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म, बुद्ध आणि कार्लमार्क्स, रुपयाचा प्रश्न, क्रांती आणि प्रतिक्रांती, संस्थाने आणि अल्पसंख्याक तसेच शेती, पाणी व वीज संबंधिचे विचार आदींचा आवर्जून उल्लेख कराव लागेल. तसेच भारत जातीय मुक्त करणे. भारत बौद्धमय करणे, आणि वंचित, उपेक्षित, शोषित शासनकर्ते सत्ताधारी करणे त्यांचे स्वप्न होते. याही पुढे जावून भारतातील, जगातील शोषित समाज सुखी झाला पाहिजे. त्यांना माणूस म्हणून प्रतिष्ठित जीवन जगता आले पाहिजे, अशी एक शोषण विरहित समाजधिष्ठित, समाज निर्मित भारतीय संविधानाचा आधार घेऊन निर्माण करायची होती. तसेच लोकांच्या मनामध्ये स्वातंत्र, समता, बंधुता, धर्मनिरपेक्षता न्याय, लोकशाही, समाजवाद रुजवायचे होते. लोकांच्या कल्याणाचे राज्य त्यांना अपेक्षित होते. त्यासाठी या देशातील नैसर्गिक साधने मानवनिर्मित उद्योग, अधिकार, हक्क सर्वांना मिळावेत. सत्याला स्थान मिळावे आणि बहुजन हिताय-बहुजन-सुखाय अंतिम बहुत सब्ब मंगल असे लोकशाहीत नवी समाज रचना निर्माण करणे उद्देश होता. हाच आंबेडकरी विचारांचा प्रयोजनाचा धागा पकडून लेखनावर भाष्य करणारे विचारवंत डॉ.डी.टी गायकवाड आहेत.

डॉ.डी.टी.गायकवाड हे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर विचारांचा, तत्त्वज्ञानांचा अभ्यास करून त्या दिशेने मार्गक्रमण करतात. त्यासाठी लेखन, भाषण, ग्रंथ प्रकाशन करीत राहतात. त्यांनी भारतीय संविधान, बाबासाहेबाचे बुद्ध व तत्त्वज्ञान, शोषितांचे बाबासाहेब, शेती-जल-विद्युत निर्मिती संबंधीचे विचार आदी मूलभूत घटकासंबंधी विचार मांडले, ते समजून घेतले आहे. भारतातील आणि जगातीलही लोकांना मानवाच्या मूलभूत गरजा भागव्यात, त्यांना स्वातंत्र,अधिकार, हक्क मिळावेत. त्यांच्या मूलभूत गरजा भागवण्यासाठी अन्न, वस्त्र, निवारा, अधिकार, हक्क ,न्याय, पाणी, जमीन, सत्ता शोषितांना मिळावेत. आणि त्यांचे जगणे सुखाचे व्हावेत. या दृष्टीने बाबासाहेबांनी विचार केला. त्यावरती योग्य न्याय लावून डॉ.डी.टी. गायकवाड यांनी भाष्य केले आहे. बुद्ध-फुले-आंबेडकरी तत्त्वज्ञान शोषितांच्या, उपेक्षितांच्या, वंचितांच्या घळी उतरवणे, त्यांच्या डोक्यात मुरवणे, रुजवण्यासाठी डॉ.डी.टी.ने लेखन केले. बुद्ध-प्रबुद्धाची विचारधारा शोषितांचे जीवन सुखाचे करणारे आहे. त्यास डी.टी.गायकवाड 'फुले-आंबेडकरी शोषितांचे क्रांतीतत्त्वज्ञान' म्हणतात.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या उपरोक्त ग्रंथावर व विचारावर ग्रंथ लेखन केले.त्यामध्ये डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे तत्त्वज्ञान आणि विश्लेषण, शेतकर्यांचे बाबासाहेब, जलतज्ञ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर, भारतीय जलसंस्कृती आणि डॉ.आंबेडकरांचा जल समाजवाद, शतकोत्तर आंबेडकरी, विचारी फुले-आंबेडकर, शोषितांचे तत्त्वज्ञान, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या वैचारिक लेखनाचा अन्वयार्थ आदी ग्रंथातून बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा मध्यवर्ती भाग-विचारधारा तत्त्वज्ञान ग्रंथातून अभिव्यक्त झालेले आहेत. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर लिखित वैचारिक विचारांचा तत्त्वज्ञानाचा योग्य न्यायार्थ लावून विश्लेषण केले आहे. तसे त्यांनी बुद्ध-फुले-आंबेडकरी विचारधारेवर अनेक पुस्तके लिहिलेले आहे.

१९७२ च्या दुष्काळात उस्मानाबाद जिल्ह्यातील शेकडो लोक पुणे-मुंबईला पोट भरण्यासाठी गेली. तेव्हा डॉ.डी.टी.गायकवाड यांची मोठी बहीण-मेहुणे पुण्याला गेले. डी.टी. दहावी पास नंतर पुणे येथे बहिणीकडे शिकायला गेले. वाडिया कॉलेज आणि सावित्राबाई फुले पुणे विद्यापीठात त्यांनी शिक्षण घेतले. घरात शिक्षणाचा वारसा नाही, एका अष्टा कासार खेड्यातील ३५० किलोमीटर असलेले पुणे तिथे ग्रंथालयात काम करून शिक्षण घेऊन आशिया खंडात सर्वात मोठे कार्यालय पाणी प्रश्नावर अभ्यास करणार्या केंद्रीय जल आणि विद्युत संशोधन केंद्रात ग्रंथालय व माहिती अधिकारी पदावर ३२ वर्ष कार्यरत राहिले. विशेष म्हणजे डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जल व ऊर्जा क्षेत्रातील योगदान संदर्भात अस्मितादर्शक या त्रैमासिकात २००४ ला एक लेख लिहिला तेव्हा तो माझ्या वाचण्यात आला. तेव्हा त्या कार्यालयात ते ग्रंथालय अधिकारी असल्याने पाणी व ऊर्जा संदर्भात अनेक संदर्भ लेख ग्रंथात मासिकात आलेली संदर्भ आणि अभ्यास केलेले अहवालात असल्याने अत्यंत दुर्मिळ विषयाचे कागदपत्रे माहितीचा अभ्यास करून डॉ.बाबासाहेबांच्या पाणी ऊर्जा प्रश्नावर लिहा, अभ्यासपूर्ण लेख लिहिला आहे. डी.टी.ने पुढे लेखन चालू ठेवले. आणि अभ्यास करून बहुउद्देशीक नदी-खोरे विकास आणि डॉ.आंबेडकरांची जलनीती ग्रंथ लिहिला, आणि बाबासाहेब आंबेडकरांचे तत्त्वज्ञान आशय व विश्लेषण हा दुसरा ग्रंथ लिहिला आणि त्यांनी जलतज्ञ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर, शेतकर्यांचे बाबासाहेब, शतकोत्तर आंबेडकरी विचार, महत्मा फुलेंचे शैक्षणिक तत्त्वज्ञान व सद्य:स्थिती फुले-आंबेडकर शोषितांचे तत्त्वज्ञान आणि डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या वैचारिक लेखनाचा अन्वयार्थ लावून अनेक महत्त्वपूर्ण ग्रंथ त्यांनी लिहिले. पुढे त्यांनी अनेक पुस्तके, ७५ लेख, भाषणे, परिषद, साहित्य संमेलनात विचार मांडत लिहीत, बोलत राहिले. डॉ..बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारातून प्रेरणा घेऊन आणि सामाजिक भान व जाण ठेवून समाजऋणाच्या उतराईचा भाग म्हणून सातत्याने लेखन करीत राहिले. एका खेड्यातील मुलगा दहावीनंतर पुणे येथे शिक्षण घेऊन विद्वानाच्या आणि ज्ञानाचे व शिक्षणाचे माहेरघर असलेल्या शहरात स्वतःची ओळख निर्माण करीत तेही वैचारिक-बौद्धिक क्षेत्रात निर्माण करणार्या व विचारवंतांचे योगदान मौलिक आहे. डॉ.डी.टी गायकवाडचे जीवन म्हणजे एक संघर्षाची मालिका आहे. त्यांनी भरती ओहोटी या आत्मचरित्रात्मक ग्रंथातून मांडले आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचा आदर्श समोर ठेवून त्यांनी यशाची अनेक शिखरे पादाक्रांत केली आहेत. त्यांनी आजही घर, गावची माणसं, माती-नाती समाज यांच्याशी नाळ जोडून ठेवलेली आहे. त्यांनी आपले पाय नेहमी जमिनीवर ठेवलेले आहेत. सातत्याने वाचन-लेखन भाष्य करीत राहिल. फुले-आंबेडकरी विचार लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी सेवानिवृत्तीनंतरही कार्यरत राहिली. बाबासाहेब आंबेडकर शोषितांचे तत्त्वज्ञान या मध्यवर्ती विषयाला केंद्रस्थानी ठेवून त्यांनी मराठी-हिंदी-इंग्रजी भाषेतून लेखन केले. त्यांचे इंग्रजी भाषेवर प्रभुत्व आहे. डी.टीचे साहित्य, लेखन वाचनात त्यांनी पाश्चात्य व भारतीय विचारवंतांचे अनेक ग्रंथांचे संदर्भ, दाखले. अहवालचे उल्लेख लेखनात येताना त्यांचा वाचनाचा आवाका वाचकांच्या लक्षात येतो. विशेष म्हणजे त्या मूळ ग्रंथ शोधून वाचतात. समजून घेतात, त्या वरती स्वतःचे मत मांडतात. त्यांचे बुद्ध- फुले-आंबेडकर यांच्या विचारांवर त्यांचे तत्त्वज्ञानावर निष्ठा आहे. डॉ.बाबासाहेब यांचे तत्त्वज्ञान म्हणजे शोषितांचे मुक्तीदाते शोषितांचे जीवन सुखाचे करणारे दिशा दर्शवितात. बुद्ध-फुल-आंबेडकर विचारधारा त्यांच्या तत्वज्ञानाचा धागा आहे. ते आंबेडकरी तत्त्वज्ञान नीट वाचून करून समजून घेतले आहे आणि त्यावरती डोळसपणे लेखन केले आहे. या महामानवाची विचारसरणी म्हणजे तत्त्वज्ञान शोषितांचे जीवन सुखी करण्याच्या दिशेने दिशादर्शक होत जाते. डॉ.डी.टी. गायकवाड तोच तोच दृष्टीकोन ठेवून त्यांनी अलीकडे फुल-आंबेडकरी शोषितांचे क्रांती तत्त्वज्ञानाचे ग्रंथ लिहिलेला आहे आणि जगाने अमेरिकेने डॉ.बाबासाहेबांना जगातील कीर्तीचे तत्त्वज्ञानी म्हणून २०२६ पासून पुरस्कार देण्याचे जाहीरही केले आहे. बुद्ध-फुले-आंबेडकर विचारांचा केंद्रबिंदू म्हणजे शोषितांचा जीवनात परिवर्तन बदल घडवून त्यांचे जीवन सुखाचे करणारे तत्त्वज्ञान असल्याचे ते प्रतिपादन करतात. फुले-आंबेडकरी शोषितांचे मुक्तिदाते आणि आधारस्तंभ उद्धारकर्ते सर्व काही आहेत. मांडणी त्यांच्या ग्रंथातून, लेखनातून केलेली दिसून येते. भारतात-जगात बुद्ध-फुले-आंबेडकर यांनी सर्वाधिक शोषितांच्या मुक्तीचा, सुखाचा, दुःखाचा विचार केला. तसा बहुसंख्य लोकांच्या दुःखमुक्तीचा विचार या महापुरुषांनी केल्याचे डी.टी प्रतिपादन, विश्लेषण केले आहे.म्हणून जग बुद्ध-प्रबुद्धांना अधिक मानसन्मान, आदर्श मानतात.

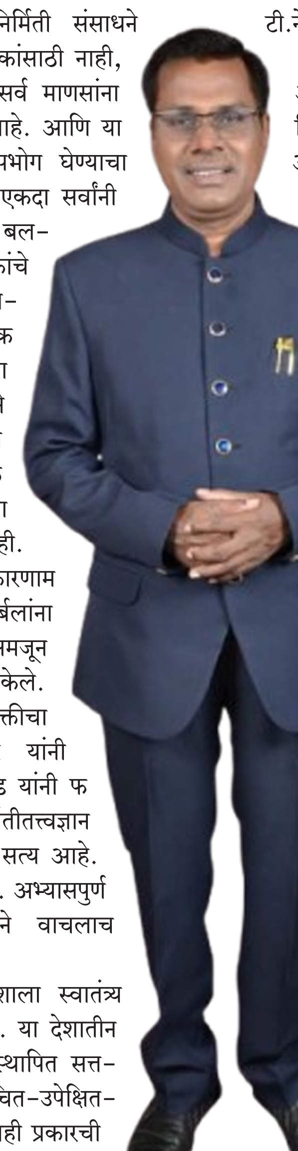

निसर्गाने निर्माण केलेली निर्मिती संसाधने सर्वांसाठी आहेत. विशिष्ट लोकांसाठी नाही, पृथ्वीवर जन्माला आलेल्या सर्व माणसांना जीवन जगण्याचा अधिकार आहे. आणि या नैसर्गिक साधन संपत्तीचा उपभोग घेण्याचा अधिकार सर्वांनाच आहे. हे एकदा सर्वांनी लक्षात घेतले पाहिजे. भारतात बल-शक्तीच्या जोरावर दुर्बल लोकांचे शोषण केले. हा शोषण-शोषितांचा इतिहास अनेक शतकानुशतके चालत आलेला आहे. माणूस म्हणून माणसाने दुर्बल स्त्री-पुरुषांचे शोषण न करता उलट त्यांना शोषणमुक्त करण्याकडे वाटचाल करायला पाहिजे होती. ते त्यांनी केले नाही. जात-वंश-धर्म आदी काही कारणामुळे दुर्बलनेच शोषण केले. दुर्बलांना जन्मजाती द्वेष आधारे कमी समजून त्यांचे शतकानु शतके शोषण केले. त्या शोषणातून सर्वाधिक मुक्तीचा विचार बुद्ध-फुले-आंबेडकर यांनी केला म्हणून डॉ.डी.टी गायकवाड यांनी फुले-आंबेडकर शोषितांचे क्रांतीतत्त्वज्ञान ग्रंथ लिहिले आणि ते त्रिवार सत्य आहे. हा ग्रंथ अत्यंत मौल्यवान आहे. अभ्यासपुर्ण आहे. तो एकदा वाचकाने वाचलाच पाहिजे.

वाचक हो ! भारत देशाला स्वातंत्र्य मिळवून ७५ वर्ष होऊन गेली. या देशातीन इंग्रजांना घालवून भारतीय प्रस्थापित सत्ताधारी झाले आणि तेथील वंचित-उपेक्षित-शोषित व अस्पृश्यांना कोणत्याही प्रकारची जीवन जगण्याची साधने ठेवली नाहीत. देशाला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतीय संविधान लिहिले. त्यानुसार देशात लोकशाहीचा कारभार भारतीय संविधानाने सुरू झाला. शोषितांना आरक्षणाच्या माध्यमातून काही तरतुदी, सवलती दिल्या आहे. त्यांच्या मूलभूत गरजा भागविण्यासाठी अन्न-वस्त्र-निवारा, अधिकार हक्क मिळावेत त्यानाही प्रतिष्ठित जीवन जगता यावे. म्हणून संविधानात काही तरतुदी, सवलती देण्यात आले. या देशातील नैसर्गिक संसाधने सत्ता-अधिकार प्रस्थापितांकडे होती. आज या नैसर्गिक संसाधने जमीन, पाणी, उद्योग, शिक्षण आरोग्य आधींचे वितरण शोषितांनाही केले पाहिजे. अतिरिक्त जमीन,पाणी, सत्ता, अधिकार आदी साधने संविधान आधारे द्यावी. अन्यथा जमीन- पाणी ऊर्जा उद्योगाचे राष्ट्रीयकरण जरुर केले पाहिजे. सरकारच्या मालकीचे केले पाहिजे, शोषितांचे जीवन जगणे प्रतिष्ठित केले पाहिजे, ही साधन संपत्ती सर्व माणसांसाठी आहे. माणूस म्हणून त्यांना वाटा दिला पाहिजे, हे आज ना उद्या करावे लागणार आहे, त्याशिवाय बहुसंख्य लोकांचे जीवन सुखाचे होणार नाही, वंचित, शोषितांचा प्रगती म्हणजे विकास होय. शोषितांचे जगणे प्रतिष्ठित, सुखाचे करण्यासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पाणी-ऊर्जा- सत्ता-अधिकार आदी संबंधी मांडलेले विचार अंमलात आणणे ही काळाची गरज असल्याचे डी.टी सांगतात. बुद्ध-प्रबुद्धाच्या विचाराचा, तत्त्वज्ञानाचा उद्देश शोषितांच्या जीवनात अमुलाग्र बदल घडवून आणणे. त्यांच्या मूलभूत गरजा भागवणे, माणूस म्हणून त्यांना जगू देणे, जगविणे गरजेचे आहे. त्यासाठी बाबासाहेब आंबेडकर यांनी काही घटनात्मक तरतुदी, सवलती काही मार्ग सुचवलेले आहेत. येथील जमिनीचे वितरण करणे, सामुहिक शेती करणे , अन्यथा जमिनीचे राष्ट्रीयकरण संविधान आधार करणे तसेच शेतीला पाणी देण्यासाठी त्यांना नदी जोड प्रकल्प राबविणे, उद्योग चालविणे, शोषितांच्या हाताला काम देणे, त्यांचा रोजी-रोटीचा प्रश्न सोडविणे. त्यांच्या मूलभूत गरजा भागवून माणूस म्हणून जगता येणारे अधिकार, हक्क, सत्ताही दिली पाहिजे. या दृष्टीने डॉ.डी.टी.ने सविस्तर विश्लेषण केले. तसेच या देशातील जातीयता संपवणे. भारत बौद्धमय करणे व शोषितांना शासन करणे या दृष्टीने त्यांनी लेखन केलेले आहे. त्यावरती डी.टी गायकवाड यांनी पाणी-शेती-ऊर्जा-सत्ता आदीवर केलेले भाष्य मौलिक आहे. शेतीला पाणी दिल्याने राष्ट्रीयकरण केल्याने देश समृद्ध होतो. शोषितांचे जीवन बदलून ते माणसात येतात. शोषितांच्या मूलभूत गरजा भागवून त्यांनी सुखी करणे हा उद्देश बाबासाहेबांची आहे. नव्हे या शोषितांसाठी तत्त्वज्ञानाची जन्म झाल्याचे डॉ.डी.टी. गायकवाड सांगतात. या महामानवाची विचारधारा म्हणजे तत्त्वज्ञान शोषितांच्या मुक्तीचे आहे. त्या दृष्टीने डी.टी गायकवाड बाबासाहेबांचे जमीन-पाणी-ऊर्जा, अधिकार हक्क, संबंधी नियोजन, नदी-जोड प्रकल्प हिराबून धरण राधानगरी, सिंधू नदी आदी पाण्याचे नियोजन, व्यवस्थापन, वितरण कायदे केले. त्यांची अंमलबजावणी केल्याने भारत समृद्ध होईल. शेतकर्यांसाठी बाबासाहेबांनी ११ मोर्चे, २९ खटले, मोर्चे, काढले. या देशाचा प्रधानमंत्री शेतकर्यांचा मुलगा झाला पाहिजे. शेतकर्यांच्या आसूड ते शेतकर्यांचे बाबासाहेबांपर्यंत वाटचाली भूक केल्याच्या भूक-तहान भागवणारी आहे. भारतीयांचे मूलभूत प्रश्न सोडविण्याचे मार्ग सुचवले ते अंमलात आणण्याची गरज असल्याचे डॉ.डी.टी. गायकवाड सांगतात.

डॉ.डी.गायकवाड यांनी मुलभूत मानवी गरजावर आणि शोषितांच्या मुक्तीचा विचार केला. त्यावरती डी.टी.ने आपले लक्ष केंद्रित केले आहे.

डॉ.डी.टी.गायकवाड हे बुद्ध-फुले-आंबेडकर विचार तत्त्वज्ञान केंद्रस्थानी ठेवून विचार मांडलेले आहेत.जिथे अन्याय, जुलुम असेल तिथे आंबेडकरी विचार असेल, मुळात जगातील शोषितांचे जीवन जोपर्यंत सुखाचे होत नाही, तोपर्यंत मानवी जीवनाला अर्थपूर्णता प्राप्त होऊ शकत नाही.भारतीय तत्वज्ञानास अर्थ प्राप्त होऊन शकत नाही. लोकशाहीत संविधान आधारे बहुसंख्य लोकांचे जीवन सुखाचे करता येऊ शकते. हा लोकांचा विश्वास बुद्धिगत होतो आहे. मानवाच्या मूलभूत गरजा अन्न-वस्त्र-निवारा-शिक्षण-आरोग्य संरक्षण सत्ता-अधिकार हक्क आदी साधन संपत्तीचे वितरण करून त्यांना बहुसंख्य लोकांना सुखाने जगता, राहता येणारी एक नवी आदर्श समाज व्यवस्था निर्माण करता येऊ शकते. ज्यांच्याकडे अतिरिक्त नैसर्गिक संसाधने संपत्ती, शेती, पाणी, सत्ता, अधिकार, ज्ञान आहे ते नाही त्यांना वितरित करून त्यांचे जीवन सुखाचे करता येऊ शकते. बहुसंख्य लोकांचे जीवन बहुजन-हिताय-बहुजन-सुखाय 'भवतु सब्ब मंगल' करता येऊ शकते. त्यासाठी भारतीय संविधान कायद्याच्या आधारे नैसर्गिक व मानवनिर्मित संसाधने अधिकार सत्ता अधिकार बहुसंख्य लोकांच्या सुखासाठी उपयोगात आणावयाची प्रस्थापितांची मानसिकता बुद्ध-प्रबुद्ध विचाराने, कायद्याने तयार कोणीती कार्यान्वित करावे म्हणतात. सर्वांना विशेषता सत्ताधारी वर्गाने प्रस्थापितांनी त्यांची मानसिकता सकारात्मक ठेवून कार्यरत राहिले. तर बहुसंख्य लोक सुखी होऊ शकतील. तसेच प्रत्येकाने सर्व क्षेत्रातील तृष्णा तहान, इच्छा, अपेक्षा मर्यादित करून सुखी होता येते. अशा प्रकारची विचारसरणी मानवाने अंगीकारून आचरणात आणले. तर एक आदर्श समाज निर्मिती होऊ शकते. हा विचार जगापुढे ठेवलेला आहे. मुळात बुद्ध प्रबोधनाचे तत्त्वज्ञान भुकेल्याची भूक आणि तहान लेख याची तहान भागविणारी विचार संस्कृती येथे रुजविणे ती जगात सर्वत्र रुजवणे नव्हे रुजते आहे. या विचाराचा प्रसार-प्रचार करीत त्या मार्गाने सातत्याने प्रयत्न करीत भजन करीत राहिले. तर बहुसंख्य लोकांना सुखाने जगता-राहता येऊ शकेल,अशी एक नवी समाज निर्मिती बुद्ध-फुले-आंबेडकरी तत्त्वज्ञानी येऊ शकते. हा बुद्ध-फुले-आंबेडकर यांचा बौद्धिक विचार लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी जगातील भारतातील विद्वान प्रयत्न करीत आहेत. या महामानवाचा विचार लोकांपर्यंत घेऊन जाण्यासाठी त्यांच्या विचारावर लिहिले,बोलले जात आहे. या महापुरुषांचा विचार कालसुसंगत होत जातो आहे. लोकांनी तो विचार तत्त्वज्ञान पटते आहे. ते अंगीकारत आहेत. या विचार वाटेने गेल्याने बुद्ध-प्रबुद्ध होता येते. महापुरुषाच्या विचाराने बहिष्कृत भारत-प्रबुद्ध भारत होईल. जगही प्रबुद्ध होऊ शकेल. नव्हे जग ही प्रबुद्ध व्हावे. होता येते असे बुद्ध-प्रबुद्धांनेच म्हटले आहे. त्यांचे विचार तत्त्वज्ञान आयकॉन म्हणून जगापुढे ठेवले जात आहे.त्यामध्ये डॉ.डी.टी. गायकवाड हा बुद्ध-प्रबुद्धाचा विचार तत्त्वज्ञान सुलभपणे जगापुढे मांडत आहेत. जगाला देशाला शोषितांना सांगताहेत, या जगातील जे-जे निर्माण होत. तेथे नैसर्गिक व मानवनिर्मित संसाधने संपत्ती ज्ञान-शस्त्र-धनशास्त्र, अधिकार, सत्ता आदींचा उपयोग मानवाच्या सर्वांगीण सुखासाठी कल्याणासाठी केला पाहिजे. भारतात-जगात कोणीही कुणाचेही शोषण करू नये. जे निसर्गाने, मानवाने निर्माण केले ते साधने मानवास दिले ते सर्व जीवनास मानवास दिले गेले पाहिजे. जिवाचे-मानवाचे जीवन सुखाचे होण्यासाठी ही संसाधने वापरण्याची प्रचार करणे, विकसित करणे तशी माणसांची मानसिकता निर्माण करणे, ही सर्वांचीच जबाबदारी आहे. असे विचार करून भारतात एक आदर्श समाज व्यवस्था निर्माण करण्यासाठी बुद्ध ते प्रबुद्धापर्यंत अनेकांनी आपले संपूर्ण आयुष्य घालवले आहे. त्यांना डॉ.डी.टी गायकवाड फुले-आंबेडकरी-शोषितांचे क्रांती तत्त्वज्ञान म्हणतात. जगात भारतात कुणीही कुणाचेही शोषण करणार नाही. निसर्गाने सर्वांना जीवन जगण्याचा अधिकार दिलेला आहे. या दृष्टीने बुद्ध-प्रबोधनाच्या विचारांवर सर्वांगीण भाष्य करणारा मूलभूत ग्रंथ डॉ.दत्तात्रय गायकवाड यांनी लिहिला आहे. नैसर्गिक साधन संपत्ती व सत्ता अधिकार यावरती कुणाचीही मालकी न राहता ती सर्वत्रिक मालकी सरकारची असावी. सर्वांना सहमुहिक शेती, उद्योग करावेत. सामुहिक उत्पन्न काढून ते वितरण करून जीवन जगता येऊ शकते, ते भारतीय संविधान आधारे करता येऊ शकते. स्वतःसह इतरांचेही जीवन सुखाचे करून जगता, राहता येऊ शकते. माणूस म्हणून ही आपली सर्वांची जबाबदारी आहे. हा बुद्ध-फुले-आंबेडकर विचाराचा वारसा चालविणे, समाजात रुजवणे, समाज विकसित करणे, सुखी करणे दुःखमुक्त करणे हा फुल-आंबेडकरी-वैचारिक साहित्य निर्मितीचा उद्देश आहे.जगाच्या पाटीवर शोषण करणारी व्यवस्था बदलून बहुसंख्य लोकांना सुखाने जगता, राहता, येणारे लोकशाही मार्गाने भारतीय संविधान आधारित करायची. जबाबदारी सर्व अधिक वैचारिक साहित्यिकांची आहे. ते विचारवंत शंभर वर्षाचे पाहत असतात. जे बाबासाहेबांनी साहित्यिक विचारवंतांकडून अपेक्षा व्यक्त केल्या. त्यास डॉ.डी.टी.गायकवाड सार्थ ठरतात. असे मला वाटते.

भारतातील शोषित, वंचित, उपेक्षित, सुखी केल्याने प्रस्थापितांचे जीवन अधिक सुखी होऊ शकते. भारतीय संविधान आधारे या शोषितांच्या मुक्ती दात्यांचा विचार प्रस्थापिताने अंगीकारून अंमलात आणले पाहिजे. त्या विचारांनी पाऊले टाकले पाहिजे,सत्ताधारी वर्गाने त्या दृष्टीने विचार अंमलात आणले पाहिजे. हाच मानवतावादी मार्ग आहे, भुकेल्याची भूक तहान भागवणारी शिकवण बुद्ध-प्रबुद्ध विचारधारा देते, त्याच विचारधारेत डी.टी गायकवाड प्रचार-प्रसार करतात. बुद्ध-प्रबुद्धाची भूमी संस्कृती म्हणून भारताला ओळखले जाते ते तत्त्वज्ञान जग स्वीकारत आहे. बुद्ध-प्रबुद्धांचे तत्त्वज्ञान शोषितांचे जीवन सुखाचे करणारे आहेत. या दृष्टीने डॉ.डी.टी.गायकवाड अन्वयार्थ लावतात. हा बुद्ध-प्रबुद्ध विचाराचा योग्यान्वयार्थ लावणारा ग्रंथ म्हणजे फुले-आंबेडकर शोषितांचे तत्त्वज्ञान होय.

जगातील मानवाचे शोषण करणारी कोणतीही विचारसरणी असो, तत्त्वज्ञान, साधने, व्यवस्था असो, ती मोडून कोणीही कुणाचेही शोषण करणार नाही. असे तत्त्वज्ञान आधारे आदर्श बुद्ध राज्य होते बुद्ध राज्यात समाज सुखी संपन्न समृद्ध होतो. बहुसंख्य लोकांच्या सुखाचा कल्याणाचा वैचारिक विचार बुद्ध-प्रबुद्धांनी केला ती विचारसरणी पुढे घेऊन जाण्यासाठी डी.टी गायकवाड यांनी परिश्रम घेऊन लेखन केले आहे. त्यांनी मानवाच्या मूलभूत गरजा भागविणार्या शाश्वत पायाभूत, सुविधांची संविधानिक मांडणी केली आहे. ही आंबेडकरी विचार करण्याची, तत्त्वज्ञान समजून घेण्याची बुद्धी दिवसेंदिवस कालसुसंगत विकसित होण्यात मानवी जीवनाचे हित आहे. बुद्ध-फुले-आंबेडकरी विचारधारेची तत्त्वज्ञानाची देशाला, जगाला गरज आहे. ती आंबेडकरी चळवळीला, विचाराला तत्त्वज्ञानाला पुढे घेवून जाणारी वैचारिक रसद म्हणून उपयोगी पडणार आहे. भारतीय प्रस्थापित व सत्ताधारी वर्गाने बुद्ध-प्रबुद्ध तत्त्वज्ञान कृतीत आणून अंमलबजावणी केली तर भारतीय समाज, संपन्न, समृद्ध होईल. हाची दृष्टीकोण डॉ.डी.टी चा आहे.

डॉ.डी.टी.गायकवाड यांनी बुद्ध-फुले- आंबेडकरी तत्त्वज्ञानाचा पाया नैसर्गिक संसाधने, जमिन, उर्जा पाणी व उद्योग, सत्ता, अधिकार आणि भारतीय संविधान आहे. तो मार्गक्रमण करीत गेल्यानेच भारतीयाचे, आणि जगातील शोषितांचे जीवन सुखाचे, प्रतिष्ठित होऊ शकते. यावरती डॉ.डी.टी. गायकवाड यांचा विश्वास आहे. त्यासाठी त्यांनी लेखन-वाचन चालु ठेवले आहे. हे वैचारिक धन सर्व श्रेष्ठ असते ते दिर्घकालीन तपश्चेचे फलित आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरी कुळाचा, विचाराचा वारसा पुढे घेवून जाणार्या अनेक बुद्धिवंतापैकी, विचारवंतपैकी डॉ.डी.टी.गायकवाड एक आहेत.

डॉ.डी.टी. गायकवाड हे डॉ.बाबासाहेबांचे बहुसंख्य ग्रंथ वाचणे, ते समजून घेणे, त्या दृष्टीने समाजाचे प्रबोधन करणे, समाजाला त्या विचार धारेशिवाय अन्य पर्याय नाही, याची जाणीव करून देणे, हा उद्देश लेखनामागे आहे. बुद्ध- फुले- आंबेडकर यांचा विचार वैश्विक आहे. तो शाश्वत होत जातो आहे. जगातील लोक स्विकारत आहे. जगात सर्वत्र त्यांच्या ग्रंथाचे भाषांतरे होताहेत. पुतळे उभारले जात आहेत. आणि बहुसंख्य १५१ देशात बाबासाहेबांची जयंती होत आहे. बुद्ध-प्रबुद्धाचा विचार माणसाला माणूस करणार आहे. म्हणून डॉ.डी.गायकवाड त्यांच्या प्रमाणे अनेक, बुद्धिवंताने बुद्ध-प्रबुद्ध तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास करून पुढे आणावा लागेल. त्यांच्या ग्रंथाचा अनेक अंगाने अभ्यास केला पाहिजे. ज्यांचे माणूसपण नाकारले त्यांना माणूस पण मिळवून देणार्या विचाराला शोषितांचे तत्त्वज्ञान म्हणतात. समाजाला बदलुन त्यांच्यात परिवर्तन घडवून आणण्याचे प्रभावी साधन असल्याचे डॉ.डी.टी. गायकवाड ठासून सांगतात. जगात, देशातही धर्म, वंश, जाती पेक्षा माणसाने माणसाशी माणसाप्रमाणे वागणे, माणूस म्हणून जगणे, जगविणेसाठी, आंबेडकरी विचाराची निकड गरज डी.टी.गायकवाड सांगतात. यापुढे जावून डॉ.डी.टी.म्हणतात. फुले-आंबेडकरी तत्त्वज्ञान शोषित व्यवस्था मोडून शोषणाविरहित नवी समाजव्यवस्था निर्माण करण्यासाठी असल्याचे सांगतात. बाबासाहेबांच्या विचाराकडे प्रत्येक क्षेत्रातील मार्गदर्शन करणारे एक प्रभावी साधन म्हणून त्यांच्या विचार सरणीकडे पाहिले जाते. कोणत्याही काळात, कोणत्याही आव्हानांना सामोरे जाणारा सक्षम असल्याचा आंबेडकरी विचार असल्याचे पुनःपुन्हा सांगत राहतात. मानवाच्या मुलभूत गरजा भागविण्यासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संविधान सत्ता, शेती, पाणी उर्जा, साधनाची अत्यंत गरज असल्याचे सांगतात. डॉ. गायकवाड यांच्या बुद्ध-फुले- आंबेडकर यांच्या साहित्याचा वैचारिक अन्वयार्थ शोषितांच्या मुक्तीकडे वाटचाल करणार असल्याचे सांगत राहतात. तेच कार्य सर्वश्रेष्ठ आणि तेच धन सर्वश्रेष्ठ आहे. असे डॉ.डी.टींना आणि मलाही तेच वाटते. आपणास दीर्घायुष्य लाभो, आणि आम्हाला उत्कृष्ठ असे नवे नवे ग्रंथ वाचवयास मिळो, हीच सदिच्छा..!

प्रा.गौतम गायकवाड, अंबाजोगाई

हे वृत्तपत्र मालक, सिद्धार्थ सोशल फौंडेशन यांनी मुद्रक, प्रकाशक, संपादक कमलाकर ज्ञानदेव सोनकांबळे यांच्या सम्यक पब्लिकेशन अँड प्रिंटर्स २४७, बुद्ध विहार, रमाबाई आंबेडकर नगर, बुधवार पेठ, सोलापूर ४१३००२ महाराष्ट्र येथे छापून मु. पो. गोगांव ता. अक्कलकोट जि. सोलापूर ४१३२१८ महाराष्ट्र येथे प्रकाशित केले. **संपादक : कमलाकर ज्ञानदेव सोनकांबळे** ई-मेल - yashsiddhinews@gmail.com www.yashsiddhinews.com Mo. 9921988358

This Newspaper is printed by the Owner Shidharth Social Foundation, Printer, Publisher, Editor Kamalakar Dayndev Sonakamble at Samyak Publications and Printers 247, Budha Vihar, Ramabai Ambedkar Nagar, Budhwar Peth Solapur-413002 (Maharashtra), Published, at Gogaon Tal Akkalkot Dist Solapur 413218 (Maharashtra). Editor : Kamalakar Dayndev Sonakamble

■ **प्रशासकीय कार्यालय :** सम्यक उद्योग समूह, पृथ्वी एंटरप्राइजेस, सर्वे नं. ६५९/८, शॉप नं. ४, राजीव गांधी नगर, न्यू अप्पर बस स्टॉप, बिबवेवाडी पुणे-३७ ■ **विभागीय कार्यालय :** प्रबुद्ध इंटरप्राइजेस, दुकान नं. २ अमरधान चौक, खेमानी उल्हासनगर ४२१००२

पंढरपूर तहसील कार्यालय शेतकऱ्यांचा आक्रोश मोर्चा, महावितरण कार्यालयास कुलूप ठाकू : आ. अभिजीत पाटील

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

पंढरपूर प्रतिनिधी - कडक उन्हाळा पळत असल्यामुळे पिकांना पाण्याची गरज आहे. पिकांना पाण्याची गरज असल्यामुळे महावितरण वीज कंपनीकडून वीजपुरवठा चोळीत होत नसल्यामुळे पिके वाया जाऊ लागली आ-हेत. त्यामुळे वीज पुरवठा कंपनीने अखंडित वीजपुरवठा सुरळीत करावा या मागणीसाठी आमदार अभिजीत पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली पंढरपूर तहसील कार्यालयावर शेतकरी आक्रोश मोर्चा काढला होता

यावेळी अभिजीत पाटील यांनी दिनांक २३ रोजी पर्यंत मंगळव-ार पर्यंत वीज पुरवठा सुरळीत केला नाही तर वीज वितरण कार्यालयात कुलूप ठोकण्याचा इशारा दिला आहे. पावसाळा ऋतू सुरू पाऊस पडत नसल्याम ुळे कुणाला खूप मोठ्या प्रमाणात जाणवत आहे. सूर्यनारायणी रोड रूप धारण केले आहे त्यामुळे उन्हाळा व खडक ऊन पडत असल्यामुळे पिकांना पाण्याची गरज आहे. नदी बोर विहीर पाणी आहे पण वीज पुरवठा सुरळीत होत नसल्यामुळे शेता-तील ओपी पिके जळून जात आहे. मात्र याकडे वीज वितरण कंपनी दुर्लक्ष करीत आहे. याची दखल घेऊन आमदार अमित पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली शेतकऱ्यांचा तहसील कार्यालय शेतकरी आक्रोश मोर्चा काढण्यात आला. यानंतर पंढरपूरचे तहसीलदार सचिन लंगोटे यांना निवेदन देण्यात आले. पुढे अभिजीत पाटील म्हणाले की मंगळव-ार दिनांक २३ जून पर्यंत वीजपुरवठा सुरळीत न झाल्यास वीज कंपनी कार्यालयास टाळे ठोकण्यात येईल असे त्यांनी सांगितले. दिनांक २२ जून पासून पावसाळी अधिवेशन सुरू होत आहे. या अधिवेशनांमधील शासनाने धारेवर धरणार असल्याचे त्यांनी सांगितले.

दत्तात्रय गायकवाड व्यक्ती आणि साहित्यविचार

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

आज डॉ. दत्तात्रय गायकवाड सदुसष्ठाव्या वर्षात पदार्पण करत आहेत. अलीकडे डॉ. गायकवाड यांचे 'भरती ओहोटी' हे आत्मकथन गाजले. अनेक आणि त्यावर लेख व परीक्षण लिहिले. त्यांचे आत्म कथनानेही एक इतिहासाचे पान निर्माण केले. डॉ. गायकवाड हे आंबेडकर चळवळीचे अभ्यासक, लेखक, व संशोधक म्हणून परिचित आहेत. त्यांनी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांचे तत्त्व-ज्ञान, सामाजिक न्याय, शाश्वत विकास विचार, शिक्षण, जलऊर्जा नीती, शेतकऱ्यांचे प्रश्न यासारख्या विषयावर विपुल लेखन केले आहे. यावरून त्यांची साहित्य क्षेत्रातील व्यक्तिमत्त्वाची ठळक वैशिष्ट्ये पुढे आले आहेत.

ते म्हणजे अभ्यासू व सुजाणवा-चक, संशोधन, लेखक, आंबेडकरी विचारांचे भाष्यकार व विश्-लेषक सामाजिक परिवर्तनाचे पुरस्कर्ते; शैक्षणिक आणि वैचारिक लेखनाला वाहिलेली भूमिका, समाज, इतिहास आणि विकास यांचा परस्पर संबंध स्पष्ट करणारी चिंतक असे म्हणून सांगता येईल.

त्याचप्रमाणे डॉ.ऋ गायकवाड यांचा 'आठवणींच्या पाऊलखुला' या पुस्तकाने देखील त्यांच्या जीवनपटातील अनेक ठळक घटनांचा आलेख मांडला आहे.

ते जे भोगले, जे अनुभवले ते इतरांच्या वाट्याला येऊ नये. म्हणून ते गरजू मुलांना नेहमी मदतीचा हात देतात. विशेष म्हणजे ते आपल्या आई-वडील आणि बहीण यांच्या स्मृतिदिनानिमित्त दिना रोजी ते गरीब मुलांना शालोपयोगी साहित्याचे वाटप; आंबेडकरवादी कवी संमेलन ; बुद्धवंदना व मित्रमंडळींना स्नेहांनी एकत्रित करतात. कृतज्ञता व्यक्त करतात.

डॉ. गायकवाड यांच्या जीवनाचे अवलोकन करताना मला माझ्या वस्ती या कवितेच्या ओळी आठवतात,

दिवसाची नसते आई
रात्रीचा नसतो बाप
ज्या वस्तीत राहतो
तीच आपली आई
नि् तो समाज आपला बाप

या कवितेनुसार दत्तात्रय आपण वस्ती दिवस काढले.

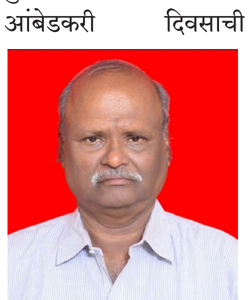

कवी हर्षदीप

डॉ. दत्तात्रय गायकवाड यांच्या 'फुले-आंबेडकर शोषितांचे क्रांतितत्त्वज्ञान' या पुस्तकाला पुणे येथील कराड वैभव चॅरिटेबल फाउंडेशनचा समता पुरस्कार जाहीर

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

पुणे : ज्येष्ठ आंबेडकरी विचारवंत व लेखक संशोधक डॉ. दत्तात्रय गायकवाड यांच्या फुले आंबेडकर सुशीतांचे क्रांती तत्त्वज्ञान या ग्रंथाला कराड वैभव प्रकाशन चा प्रतिष्ठेचा ग्रंथ पुरस्कार जाहीर झाला आहे समाज परिवर्तन क्षेत्रात समानता स्वातंत्र्य बंधुता सामाजिक न्याय आणि शोषितांच्या मुक्तीच्या विचाराचा विचारांचा सखोल म ांडणी करणाऱ्या या ग्रंथाची निवड करण्यात आली आहे असे कराड वैभवचे प्रमुख एडवोकेट धनंजय सिंहासने यांनी कळविले आहे या ग्रंथात फुले आंबेडकर यांचे सामाजिक क्रांतिकारक विचारांचा चिकित्सक अभ्यास असून उपेक्षित शोषित आणि वंचित घटकाच्या मुक्तीसाठीचे विवेचन या पुस्तकात आढळून येते पुरस्कार जाहीर झाल्याबद्दल साहित्य समाज धार्मिक शैक्षणिक क्षेत्रातील मान्यवरांनी डॉक्टर गायकवाड यांचे अभिनंदन केले आहे सदर पुरस्कार वितरण सोहळा २१ जून २०२६ रोजी महाराष्ट्र राज्याचे माजी आरोग्य संचालक डॉक्टर बीपी गायकवाड व इतर मान्यवरांच्या हस्ते होणार आहे. विविध क्षेत्रातील मान्यवर या कार्यक्रमास उपस्थित राहणार आहेत.

आर.पी.आय.चा झेंडा खेड्यातील शेवटच्या घरापर्यंत पोहोचविणारा कट्टर भीमसैनिक, समाजसेवक आणि ज्येष्ठ पत्रकार एस. के. गायकवाड यांना अभिष्टचिंतन दिनानिमित्त हार्दिक शुभेच्छा!

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

संघर्ष हा ज्यांच्या आयुष्याचा स्थायीभाव आहे, समाजकारण हेच ज्यांचे ध्येय आहे आणि फुले-शाहू-आंबेडकर विचारांची मशाल हृदयात घेऊन समाजप्रबोधनाची वाट चालणारे निष्ठावंत कार्यकर्ते म्हणजे एस. के. गायकवाड.

अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीशी दोन हात करत त्यांनी एम.एस्सी., बी.एड. पर्यंतचे उच्च शिक्षण पूर्ण केले. बालाघाट शिक्षण संस्थेच्या संस्कारमय वातावरणात घडलेला हा युवक म हाविद्यालयीन जीवनापासूनच विविध सामाजिक आणि वैचारिक चळवळींमध्ये सक्रिय राहिला. परखड भूमिका, स्पष्ट विचार आणि समाजाप्रती असलेली बांधिलकी यामुळे ते एक आदर्श कार्यकर्ता म्हणून समाजासमोर उभे राहिले.

महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज आणि भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचे संस्कार त्यांच्या नसानसांत भिनलेले दिसतात. उच्च शिक्षणानंतर अनेक संधी त्यांच्या दाराशी आल्या; परंतु वैयक्तिक प्रगतीपेक्षा सामाजिक बांधिलकीला अधिक महत्त्व देत त्यांनी स्वतःला पूर्णतः समाजकार्यासाठी समर्पित केले.

केंद्रीय मंत्री मा. रामदास आठवले यांच्या रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडियाच्या माध्यमातून त्यांनी निष्ठेने कार्य करत पक्षाचा झेंडा गावागावांत पोहोचविला. जिल्ह्यातील अनेक गावांमध्ये जिथे आंबेडकर जयंती साजरी होत नव्हती, त्या ठिकाणी तरुणांना प्रेरणा देऊन त्यांनी जयंती उत्सवाच्या माध्यमातून शिक्षण, आरोग्य, उद्योग आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांची पेरणी केली.

पोलीस स्टेशन असो, तहसील कार्यालय असो, पंचायत समिती असो किंवा पोस्ट ऑफिस - सर्वसामान्यांच्या प्रश्नांसाठी धावून जाणारा, वृद्धांच्या निवृत्तीवेतनापासून विधवा व परित्यक्ता महिलांच्या मानधनापर्यंत प्रत्येकाच्या मदतीसाठी सदैव तत्पर राहणारा एक प्रामाणिक, पारदर्शक आणि संवेदनशील कार्यकर्ता म्हणून एस. के. गायकवाड यांनी समाजाच्या मनात आपले वेगळे स्थान निर्माण केले आहे.

समाजकारणाबरोबरच पत्रकारिता क्षेत्रातही त्यांनी गेली पंचवीस वर्षे उल्लेखनीय कार्य केले आहे. विविध दैनिके व वर्तमानपत्रांमधून त्यांनी सातत्याने लेखन करत वंचित, उपेक्षित, पीडित आणि समाजातील शेवटच्या घटकांच्या प्रश्नांना वाचा फोडण्याचे कार्य केले आहे. त्यांच्या लेखणीने अनेकांना न्याय मिळवून देण्यास हातभार लाव-ला आहे. निर्भीड, अभ्यासू आणि समाजाभिमुख पत्रकार म्हणून त्यांनी स्वतःची वेगळी ओळख निर्माण केली असून, एक सुप्रसिद्ध पत्रकार म्हणून त्यांचा समाजात सन्मानाने उल्लेख केला जातो.

समाजकारणाचा वसा सांभाळत त्यांनी कुटुंबाची जबाबदारीही समर्थपणे पार पाडली. दोन मुले आणि एका मुलीला उच्च शिक्षित केले, तसेच लहान भावाच्या कुटुंबालाही आधार देत त्यांच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी मार्गदर्शन आणि सहकार्य केले. त्यांच्या या प्रवासात त्यांच्या सुविद्य पत्नींचे योगदान अत्यंत मोलाचे आहे. त्यांनी प्रत्येक संकटात खंबीर साथ देत आधुनिक सावित्रीची भूमिका निभावली आहे.

एस. के. गायकवाड हे केवळ एक व्यक्तिमत्त्व नाही, तर एक प्रेरणादायी ग्रंथ आहेत. त्या ग्रंथातील प्रस्तावना लिहिण्याचे भाग्य आम्हाला लाभले, हीच आमची श्रीमंती आहे. त्यांच्या कार्यावर कितीही लिहिले तरी ते अपुरेच ठरेल.

त्यांच्या अभिष्टचिंतन दिनानिमित्त त्यांना उत्तम आरोग्य, दीर्घायुष्य आणि समाजसेवेची अखंड ऊर्जा लाभो, हीच तथागत बुद्धांच्या चरणी प्रार्थना!

वाढदिवसाच्या हार्दिक हार्दिक शुभेच्छा!

विचारांची मशाल हातात घेऊन चालणारी माणसे काळाच्या पडद्याआड जात नाहीत; ती समाजाच्या स्मृतीत अजरामर होतात.

- दयानंद काळुंके, पत्रकार अणदूर

कल्पनेवर विश्वास न ठेवणारा ग्रथंपाल : डॉ. किशोर पाटील

दैनिक यश सिद्धी न्यूज नेटवर्क

आमचे मित्र, तत्वज्ञ व सहकारी डॉ. किशोर पाटील यांचा आज ६७ वा वाढदिवस. त्यानिमित्त पाटील यानां वाढदिवसाच्या मंगलमय शुभेच्छा. डॉ किशोर पाटील अखिल भारतिय कृषि विज्ञान परिषदेचे उच्चपदस्त अधिकारी होते. सेवेच्या शेवटी पुणे येथिल कृषि महाविद्यालयात त्यांची विशेष 'ग्रंथालयविषयातील प्रोफेसर पदावर सेवानिवृत्त झाले. त्यांचा जीवनप्रव-ास धुळीतून युगंधराकडे... जाताना दिसत आहे.

डॉ किशोर पाटील यांचा जन्म : मौजे चहांद, तालुका राळेगाव, जिल्हा यवतमाळ येथे. ते उच्च विद्याविभूषित आहे. चहांद गाव ते पुणे प्रवास अधिक खडतर, अद्भूत व मनोरंजक असा आहे. धम्मविचारांनी झपाटलेला तरून. त्रेलोक्य बौद्ध महासंघाच्या मूशीतून तयार झालेले. बौद्ध विचारवंत लोकमित्र यांच्या प्रेरणेनी बौद्ध धम्म चळवळीत उडी घेतली. बुद्ध धम्म अंगीकारला. धम्म चळवळ गतिमान करण्यासाठी पेटून उठले. धम्माच्या दिशेने वाटचाल सुरू झाली. कर्मकांड नाकारले विज्ञानाचा वसा घेतला धर्म झिडकारून बाबासाहेबांनी दिलेल्या बावीस प्रतिज्ञांची कास धरली. प्रतिकूल परिस्थितून वाटचाल केली. विद्यार्थी दशेत कमालीची उपासमार होऊनही शिक्षणाची जिद्द सोडली नाही. स्वतःचा स्वार्थ पाहिला नाही. सुखाकडे वा भाकरीकडे पाहिले नाही. तहान-भुकेची तमा बाळगली नाही. वास्तवाचे चटके सहन करत जीवनसन्मूख वृत्ती जोपास-ली. प्रकाशाला अभिमुख झालेला तरून आंबेडकर चळवळी माहित करून घेऊ लागला. अज्ञानातून कसे बाहेर पडायचे याचा ध्यास घेतला. त्यांच्या समाजजाणिवा प्रगल्भ होत गेल्या. ते सोशल झाले. खरा हाच काळ किशोर यांचा जडणघडणीचा होता. एक नवा माणूस घडण्यास प्रारंभ झाला होता. एक नवी बौद्धसंस्कृती घडवू पहात होता. ग्रंथालयाची मौलिकता, ज्ञान, विज्ञान, सापेक्षतावाद, विज्ञान, मानवतावाद याचे गोष्टीचे सहज विवेचन करतात. त्यांचे विवेचनात दांडगा अनुभव व अफाट वाचन दिसून येते. त्यांच्या पक्का प्रोफेशनल ग्रंथपाल डोकावताना आढळतो. आचार, विचार आणि उच्चार याचे जाणीवपूर्वक विचारात घेऊन आपली मांडणी करतात. प्रकाशात येणे किंवा आणणे, यापेक्षा प्रकाशमान राहणे हे सर्वात चांगले याचा प्रत्यय येतो. त्यांच्या व्यक्तिमत्वाकडे पहाताच येतो.

पुणे स्टेशन येथिल बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळ्याजवळ त्रिरत्न वा-चनालय कम पुस्तक विक्री केंद्र होते. त्रिलोक्य बौद्ध महासंघाच्यावतीने हे केंद्र संचालित केले जायचे. तेथे किशोर धम्मसेवक म्हणून कार्यरत होते. दुकानात बसायचे पुस्तक विक्री करायचे. ग्रंथाची गोडी लागली. वाचन वाढले. एक बैठक तयार होऊ लागली. त्याला ध्यानधारणेची साथ लाभली. कमालीचे धार्मिक. धम्माचरण करणारे. धम्म जगला पाहिजे. अंगिकारले पाहिजे. धम्म पवित्र आहे. भगवान बुद्धाला अभिप्रेत असणारा धम्म म्हणजे माणसाच्या सत् प्रवृत्तीतून असा आहे. सद् भावना, सद् विवेक आणि सदाचार ही त्याची मुळ अंतरंग आहेत असे मानणा-यापैकी हो-ते. एक परिशुद्ध माणूस तयार होऊ पहात होते. त्रिरत्न वाचनालयाच्या वतीने किशोर पाटील यांना १९८४ ला पुणे विद्यापीठात ग्रंथालय व माहिती विज्ञान पदवी परिक्षेला प्रवेश मिळाला. त्यावेळी आ-ताचे बौद्धग्रंथाचे विक्रेते व समता सैनिक दलाचे प्रमूख धर्मानंद हे सहकारी होते. ते म दतनिस होते. डॉ किशोर हे आंबेडकर हौसिंग सोसायटी ते पुणे विद्यापीठ सायकलने प्रवास करत असत.

ग्रंथालय व माहिती शास्त्राचे नामवंत प्रोफेसर , ज्यांनी ग्रंथालय व माहितीशास्त्र वलय निर्माण केले, डॉ शां. ग. महाजन यांनी खरी अनेक विद्यार्थ्याना दिशा दाखव-ली. नवा आशावाद जागवला. शिक्षण महत्वाचे असते. यासाठी सततचे वाचन अनिवार्य असते. मनन, चिंतन, वारंवारता व जिद्द या शिक्षणाच्या पाय-या आहेत. डॉ महाजन सरांमुळे कळले. त्याचप्रमाने किशोर यांना बौद्ध तत्वज्ञानाची वैचारिक बैठक असल्याने सर्व जटील प्रश्नांचे मूळ त्यांच्या अज्ञानात असतात. भगवान बुद्धाने तर ज्ञान म्हणजे प्रकाश असे म्हटले आहे. शो-षणमुक्त व्हायचे असेल तर शिक्षण पाहिजे. दीनदलितांचे दु:ख संपवायचे असेल शिक्षण हवंय. प्रबुध्द व्हायवा हवे. यासाठी शिक्षण डोळसपणे आत्मसात करणे गरजेचे आहे हे किशोर यांनी जाण-ले. त्यासाठी काहीकरून पदवीशिक्षण पूर्ण करायचे याचा ध्यास घेतला. नोकरी करतच शिक्षण पूर्ण कले. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ त्यांचे आवडते विद्यापीठ राहिले आहे. बुद्ध फुले आंबेडकर त्यांचे आदर्श असून त्यांचा विचार सर्व सामान्य माणसापर्यतं पोहोचायला हवा. आंबेडकरांना अभिप्रेत असलेला धम्म प्रत्येकांपर्यतं जायला हवा यासाठी विविध कार्यक्रमात त्यांचा क्रियाशील सहभाग असतो. विशेष म्हणजे किशोर तन मन धनाने धम्म चळवळीत आहेत. सर्व धम्म ाचारी व त्रेलोक्य कार्यकर्त्यांचे जाळे प्रभावी आहेत. तसेच सामाजिक व सास्कृतिक कार्यक्रमात हिरिरीने अर्थ सहाय्य करून योगदान देतात. नागविदर्भ असोशिएशनचे ते आजिव सभासद असून बरीच वर्षे संस्थेची सर्व धुरा सांभाळली आहे.

पुढे २००७ ला टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठात किशोर पाटील यांनी ग्रथालय व माहिती विज्ञान क्षेत्रात पीएचड प्राप्त केली. 'णीश`ष खउढ ळप सीळर्ली्रीीरिश्र णपळ-र्शिीीळीूं डळलीरीळशी`ष थर्शीिंशीप खप-वळर : उीळींळलरश्र र्डीींवू' असा अभ्यास विषय होता. ग्रंथालय व माहिती तज्ञ डॉ म. भि. कोन्नूर यांच्या मार्गदर्शनाखाली पीएचडी पदवी संपादन केली.

अनेक राष्ट्रिय व आंतरराष्ट्रिय परिषदामधून शोधनिबंध सादर केले. ग्रंथालय व माहिती विज्ञान क्षेत्रातीलअनेक शासनमान्य अनेक निवड समित्यावर काम करण्यांचा त्यांचा दांडगा अनुभव आहे. सध्या ते सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यात हिरीरीने सहभाग नोंदवतात. सामाजिक जाणीवा प्रगल्भ असल्याने त्यांना प्रत्येक गोष्ट करावीशी वाटते. प्रत्येक जण आपल्यासारखा उभा रहावा, घडावा व सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यात योगदान द्यावे असे वाटते.

सामाजिक दृष्ट्या डॉ. किशोर यांनी माणुसकीच्याच संस्कृतीचा पुरस्कार केला आहे. इहवाद आणि विज्ञानवादालाच ते कवटाळले आहेत. या व्यतिरिक्त देव, दैववाद, पुनर्जन्म, कर्मकांड या सर्व गोष्टी काल्पनिक असून त्या केवळ भांडवलदाराच्या शोषणाची हत्यार आहेत असे ते मानतात. तसे ते वैयक्तिक देव, दैव, परलोक किंवा मंदिर यावर त्यांचा विश्वास नाही. ईहवाद हा गरिबाला कोणी लुटू नये. धर्म, देव, दैव या काल्पनिक साधनांच्या आधारे त्यांची पिळवणूक होऊ नये. हेच पाहतो. यामुळे डॉक्टर किशोर यांचा दैवीशक्तीवर, परमेश्वरा-वर, धर्मग्रंथावर, आत्म्यावर, कर्मकांडावर, अंधश्रद्धेवर त्यांचा विश्वास अजिबात नाही. ते पूर्णपणे धम्मवादी आहेत.

एवढा प्रदीर्घ शिक्षण व अनुभवानंतर डॉक्टर किशोर यांनी आपले कुटुंब समाज यांना दिशादर्शन करण्यासाठी स्वतःचे अनुभव कथन करावेत, लिहावेत. धर्म लक्षवेधी ठरत आहे धर्मग्रणी आल्याचे भासवत आहेत. मानवी मूल्यांची पडझड होत आहे. तेव्हा किशोर यांनी लेखन करावे. अशी आपेक्षा. तरुणांची तरुण इच्छाशक्ती जागृत ठेवण्यासाठी, धम्म चळवळ गतिमान करण्यासाठी आपल्याला लिहावं लागेल. आपले शब्द समाजाचे भले करतील. माणूस म्हणून तुम्ही ऐटीत जरूर जगा. आयुष्य म्हणजे नेहमी पात्रता, प्रयत्न आणि परिस्थिती याचे मिश्रण असते. वैचारिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव म्हणून आंबेडकरांचे ऋण फेडता आले तर फ `डा. बुद्ध फुले शाहू आंबेडकर तुमचे आदर्श व मेन्टार मानत आला आहात. परिस्थिती अक्राळ विक्राळ स्वरूप धारण करत आहे. ज्ञानवृद्धी होत आहे. सत्य स्वीकारणे कठीण जात आहे. तरूण सैरभैर आहेत. तेव्हा तरुणांना आपण मार्गदर्शन करावे वास्तव सांगावे हीच अपेक्षा.

महात्मा गांधीजी म्हणून खेड्याकडे जा खेड्यात राहा खेड्यात जीवन जगा. परंतु डॉ आंबेडकर म्हणत, खेड्यातला जो गाव गाडा आहे, व्यवस्था आहे, तो विषमताचा पुरस्कार करणारा आहे. जाती-धर्म याचा विचार केला जातो. तेव्हा खेड्याकडून शहराकडे चला.

तेथे रोजगार मिळेल. तेव्हा डॉ किशोर देखील या विचारांचा पाठपुरावा करावा असे त्यांना वाटते.

पुनश्य शुभेच्छा. आपणास उत्तम आरोग्य लाभो ही मंगल कामना....!!!

- डॉ. डी. टी. गायकवाड,
माजी ग्रंथालय एवं सुचना अधिकारी,
केंद्रिय जल और विद्युत अनुसंधान शाला, खडकवासला,
पुणे - ४११ ०२४.
मोबाईल : ९८६०५९१३०५

माझा आंबेडकरवादी वैचारिक लेखनप्रवास

माझी ६६ वर्षे सरली ! प्रत्येकाचा जीवनप्रवास वेगळा असतो. भूमिका वेगळी असते. जबाबदारी वेगळी असते. दिसतील ती पुस्तके वाचित गेलो. विषयांवर लिहित गेलो. भाषणे देत गेलो. समाज परिवर्तनासाठी विवेक, विज्ञाननिष्ठा, लोकशाही आणि मानवी प्रतिष्ठा यांचा पुरस्कार करणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. म्हणून सभोवतालच्या परिस्थितीचे तटस्थपणे निरीक्षण करत गेलो. आतापर्यंत समाज माध्यमांवर सुमारे पाच हजार पेक्षा जास्त फेसबुक पोष्ट लिहिल्या. त्याला ५५७४ फॉलोअर्स आणि १३१४ नियमित दर्शक-वाचक आहेत. त्या पोष्ट म्हणजे ग्रंथाची मुखपृष्ठे, ग्रंथपरीक्षणे, ग्रंथालय, लेख, व्यक्तिचित्रणे, छायाचित्रे, सामाजिक संदेश व संदर्भ असे समाज-साहित्य-धर्म- संस्कृती याविषयीचे मूल्य विषद करणा-या आहेत. माणसाची प्रतिष्ठा वाढवणाऱ्या आहेत.

शिवाय ३० ग्रंथ, सुमारे १५० लेख प्रसिद्ध झाले. सुमारे २०० भाषणे दिली. तुळजापूर-उमरगा तालुक्यातील पाच बुद्धविहारांना बुद्धरूप भेट दिले. आष्टाकासार येथे ऑगस्ट २००५ मध्ये थायलंडऊन बुद्धमूर्ती सुमारे ३५० किलोग्रॅम वजनाची बुद्धमुर्ती लुबिनी बुद्धविहार येथे स्थापन करून धम्मचळवळ गतिमान करण्यासाठी प्रयत्न. भारतरत्न डॉ. आंबेडकर वाचनालय निर्मितीत सहभाग घेतला. या वाचनालयाला तीन तपे पूर्ण होत आहेत. ६० विद्यार्थ्यांना दरवर्षी शैक्षणिक साहित्य वितरण केले. सन २०२३ पासून पुणे येथील स्थानिक सुमारे ३० विद्यार्थ्यांना शालेय साहित्य वाटप केले. समीक्षा फाऊंडेशनच्या वतीने एकूण २१ नामवंत व्यक्ती यांना जीवनगौरव पुरस्कार प्रदान केले. मुळगावी २०२२ मध्ये एकदिवसीय आंबेडकरवादी साहित्य संमेलन भरवले. ग्रंथालय व माहिती शास्त्रातील संशोधन क्षेत्रात सहा विद्यार्थी एम फिल व तीन पीएचडीसाठी मार्गदर्शन केले.

जून २०२० नंतर अनुक्रमे तिसावे व सेवानिवृत्तीनंतरचे माझे अठरावे पुस्तक 'डॉ. आंबेडकरांचा वैचारिक अन्वयार्थ' प्रकाशित होत आहे. आत्तापर्यंत मी संदर्भसापेक्ष व अनुभवसापेक्ष वैचारिक लेखन केले आहे. प्रत्येक विचार शोधून, निवडून, पारखून, संदर्भ पाहूनच त्याला माझ्या लेखनाचा विषय बनवला. मी ग्रंथचिकित्सक आहे. शहानिशावादी आहे. विज्ञानाचा आधार घेत, मानवतेचा विचार करत जीवनातील प्रत्येक गोष्ट खरी की खोटी शहानिशा करायचो. खोटीअसेल तर स्वीकारायची नाही. अशी माझी धारणा व शैली आहे. अनेक लेखकांचे वैचारिक लेखन वाचत होतो. माझे जीवनही जगत होतो. विशेष म्हणजे डॉ. बाबासाहेबांना अभिप्रेत असलेला धम्म... यावर लोकांना स्पष्टीकरण करून सांगत होतो. यामुळे मी श्रद्धाळू नाही. मी भक्त नाही. मी डोळस आहे. यामुळे धम्म हा पूर्णपणे वैज्ञानिक व मानवतावादावर अवलंबून आहे, श्रद्धा ही दुःखाचे कारण समजू देत नाही. तेव्हा श्रद्धेतून शोषण क्रिया निर्माण होते. श्रद्धेतील कोणतीच गोष्ट माणसाला विशुद्ध विचाराकडे घेऊन जात नाही. तेव्हा प्रज्ञा प्रकाशातच पाहत राहिलो.

पुणे येथील नौरोसजी वाडिया महाविद्यालय सन १९७८ ते १९८४ च्या दरम्यान, मी ग्रंथवाचन अनिवार्य मानले. वाचन आपल्याला अधिक प्रभावी आणि प्रगल्भ करू शकते. यावर विश्वास होता. मी वाचत गेलो. 'कमवा आणि शिका' योजनेचा उपभोगकर्ता विद्यार्थी होतो. कॉलेज लायब्ररी समृद्ध होती. तिथल्या ग्रंथालयात इंग्रजी साहित्याचे अभिजात संग्रह (लश्ररीीळल लेश्रश्रशलींळेप) होता. शेक्सपियर, जॉन मिल्टन, जेन ऑस्टिन, चार्ल्स डिकिंसन, थॉमस हार्डी, जॉर्ज इलियट, टी.ए. इलियट, डी.एच. लॉरेन्स या इंग्रजी लेखकांच्या अनेक साहित्यकृती ग्रंथालयात पाहत असे. वाचत असे. या व्यतिरिक्त अनेक सामाजिक शास्त्रे, मानव व नैतिक क्षेत्रातील असंख्य पुस्तके संग्रहात होती आहेत. त्याचं प्रत्यक्ष निवड, नोंदी, वर्गीकरण, फलकारोपण आणि तालिकीकरण करत असे. त्यामुळे मला प्रत्येक शीर्षक देखील मुखोद्गत होत असे. हाऊ टू रीड अ बुक टेक्निकली मला माहित होते.

शेक्सपियर म्हणत, 'ऑल द वर्ल्ड ए स्टेज, अँड ऑल द मेन अँड विमेन मियरली प्लेयर्स' संपूर्ण जग ही एक रंगभूमी आहे. आणि सर्व स्त्री पुरुष केवळ कलाकार आहेत. विल्यम शेक्सपियर ची ग्रंथसंपदा ही जागतिक साहित्याचा अमोल ठेवा आहे. मानवी जीवन प्रेम, सत्ता, नैतिकता आणि मानवी स्वभाव यांचे त्यांनी केलेले चित्रण आजही तितकेच प्रभावी वाटते. त्यामुळेच शेक्सपियर यांना 'जागतिक साहित्याचा सम्राट' मानले जाते.

शिवाय, इंग्रजी साहित्यातले प्रमुख कालखंड म्हणजे मिडल इंग्लिश पिरियड, रिनायन्सेस एज, रोमांटिक एज, व्हिक्टोरियन एज, मॉडर्न एज, पोस्टमॉडर्न एज, मला माहित होते. तसेच ज्ञान शिकल्याने व शहाणपण जगण्याने येतेय. याचा प्रत्यय हळुहळू येत होता. तिथल्या जाधव मॅडम उपग्रंथपाल ख्रिश्चन होत्या. तेव्हा त्यांनी इंग्रजी विषयाची गोडी निर्माण करून दिली. त्या खरेच फिलॉसॉफर होत्या. मला त्यांच्या डब्यासोबत भाजीपोळी आणायच्या. त्याचं इंग्रजी उत्कृष्ट होते. हस्ताक्षरदेखील चांगले होते. माझा बराच काळ ग्रंथालयात जायचा. लेक्चर संपली की मी ग्रंथालयाचा कर्मचारी असायचो. ग्रंथालय बंद होईपर्यंत तिथे थांबायचं जबाबदारी असायची. यामुळे ग्रंथालय आकर्षण वाढले. ग्रंथालय व माहिती विज्ञानाचा सर्टिफिकेट कोर्स केला. बी ए झालो. बि लीब आय एससी झालो. यूपीएससीची निवड झाली. रुजू झालो. नोकरीत असताना एम लिब आय एससी व पीएचडी प्राप्त केली. तेव्हा माझा बुद्धिप्रामाण्यवाद गगनभेदी होत गेला. मी पूर्ण मूक संशोधक होतो. सायलेंट रिसचर होतो. पुढे मी नोकरीतला पोस्ट ग्रॅज्युएट आणि पीएचडीचा अभ्यास आव्हानात्मक होता. माझ्यात अनेक गोष्टीची तात्विक आणि वैचारिक बैठक पक्की होत गेली. माणसाची आयडेंटिटी कशी तयार होते. व्यक्तिमत्व कसे तयार होते. माणसं वैचारिक दृष्ट्या स्वयंदीप कशी होतात, लेखन कसे करतात आणि भाषण कसे देतात याचं सूक्ष्म निरीक्षण मी करत असे. मला या सर्व गोष्टींचे प्रत्यंतर त्यावेळी आले होते. यामुळे मी ग्रंथ आणि ग्रंथालय सोडलंच नाही. आजही माझे वैयक्तिक ग्रंथालयात सुमारे दोन अडीच हजार पुस्तके असावीत. ती आहेत. घरातच ग्रंथालय केले.

एखादी भूमिका घेऊन जगत असताना सदैव आशावादी व सकारात्मक राहावं लागतं. आंबेडकरी विचाराचा प्रवक्ता म्हणून विचार मूल्यांची निवड करून जगलो. सदैव नास्तिकवादी भूमिका घेतल्याने कर्मकांड, देवदेव नाही. खर्च नाही. मंदिरात जाणे नाही. नतमस्तक होणे नाही. पूजाअर्चा नाही. मानली नाही. केवळ माणसाचा सन्मान वाढला पाहिजे यासाठी माणसे आणि पुस्तके वाचत राहिलो. शेवटी आयुष्य म्हणजे प्रयत्न, पराकाष्टा आणि परिस्थिती याचा मिलाफ असतो. हे लक्षात आलं. तेव्हा डोके ठिकाणावर ठेवूनच जगणे भाग पडले. माणूस त्यांच्या वास्तव जीवनाचा एकमेव शिल्पकार असतो. तेव्हा त्याची महत्त्वाकांक्षा काय, त्याला काय व्हायचंय आणि जीवनाची दिशा कोणती असावी? हे ठरविण्याचा त्याचा अधिकार आहे. अशा परिस्थितीत तो तंत्रज्ञान आणि तत्त्वज्ञानाचा आधार घेत असतो. विकास करण्याची त्याची धडपट जीवनभर थांबत नाही. सदैव पराकाष्टा व परिश्रम करत असतो. तेव्हा आत्तापर्यंत माझ्या लक्षात आले की, माणूस आणि त्याची पूर्ण प्रतिष्ठा याशिवाय जगात दुसरे काहीच महत्त्वाचे नाही. परंतु अस्तित्ववादाने माणसाचे नेहमी पाय कापण्याचे प्रयत्न केले. धर्म नावाच्या संस्थेने माणसाला बद्ध करण्याचे प्रयत्न केले. तो बद्धच राहिला. जो माणूस सोबत आंबेडकर घेऊन जगला तो डोळसवृत्तीने. अन्य दुसरे कोणी त्याचे सोबत राहत नाही. केवळ स्थितप्रद प्रज्ञा जागृत असते. यामुळे मी धम्मवादी होत गेलो. धर्म माणसाचे तुकडे करतो. भेद करतो. यामुळे धम्मद्रोही झालो. स्वतंत्रपणे विचार करत राहिलो. साहित्यात समता-स्वातंत्र्य-बंधुता ही मूल्ये व मानवी प्रतिष्ठा श्रेष्ठ मानली. आंबेडकर विचार सोडला नाही. तसाच जगलो. विचार केला. तसेच लिहिलं. क्ष पाप-पुण्य, देव, स्वर्ग-नरक, आत्मा, परलोक, कर्मकांड, या वर्णव्यवस्था आणि जातीव्यवस्था निर्माण करणाऱ्या संकल्पना मानलं नाही. शेवटी आजूबाजूला घडलेल्या घटनांची मालिका म्हणजे इतिहास होय. इतिहास खाचखळगे दाखवतो. यासाठी इतिहास आपण समजून घेतलं पाहिजे. यासाठी स्वतः अनेक विचारवंत, संत, महात्मे यांचे विचार वाचत राहिलो. संदर्भासहित विवेचन व रसग्रहण करत राहिलो. अनेक ग्रंथातून करण्याचा माझा प्रयत्न राहिला आहे. तरीही वाचकांना या प्रवासाचे सहप्रवासी होणे तितकेच महत्त्वाचे आहे.

सहा डिसेंबर २०२५ ते पाच मार्च २०२६ या दरम्यान माझे . १) असे होते आपले बाबासाहेब सम्यक प्रकाशन ; २) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा जलपैलू उलगताना दुसरी आवृत्ती; आणि ३) अंतरापेक्षा दिशा महत्त्वाची ; तसेच ४) फुले-आंबेडकर शोषितांचे क्रांतितत्त्वज्ञान' ही चार पुस्तके माझी प्रकाशित झाली. माझी बहीण स्मृतीशेष इंदुबाई तुकाराम गायकवाड हीचा पाचवा स्मृतिदिन होता. अनौपचारिक व कौटुंबिक कार्यक्रमात प्रकाशन झाले

माझ्या साहित्यिक कक्षा रूंदावत गेल्या. विविध विषय घेऊन मी केवळ समाजप्रबोधनाकरता लिहित राहिलो. कोणाशीही स्पर्धा नाही. आर्थिक लाभ नाही. पारितोषिक नाही. माझ्या सेवानिवृत्तीच्या मानधनामधून खर्च करत कायम सामाजिक व साहित्यिक भूमिका स्पष्ट करण्यासाठी लिहिले. यासाठी कोणाची स्पर्धा न करता नम्रपणे भूमिका मांडण्याची कृती करत राहिलो. डॉ.आंबेडकरांचा वैचारिक अन्वयार्थ... म्हणजे त्यांच्या विचार, सिद्धांत म्हणजे केवळ शब्दाचा अर्थ नाही तर ते व्यवहारिक जीवनातल्या बदलांचा सामाजिक न्यायाच्या लढ्याचा आणि बौद्धिक जागृतीचा अर्थ आहे. आंबेडकरांनी जातिव्यवस्था, अस्पृश्यता, शिक्षण आणि स्त्री पुरुष समानता यासारख्या प्रश्नावर ज्या प्रकारे तर्क नैतिकता आणि क्रांतिकारी दृष्टिकोन वापरला तोच त्यांच्या त्यांचा अन्वयार्थ आहे. म्हणजे त्यांचे विचार हे केवळ सिद्धांत नव्हे तर ते एक मार्गदर्शन करणारे जीवनोपयोगी तत्त्वज्ञान होते. जे प्रत्येक व्यक्तीचा स्वतंत्रता आणि मानवी हक्कासाठी मार्गदर्शक ठरते अशी मांडणी व्यक्त केली. माझ्या साहित्यात अंधश्रद्धा, कर्मकांड, विषमता आणि शोषणाविरुद्धच्या संकल्पनावर आघात करत आलो आहे. याला हुकूमशाहीवृत्ती, झुंडशाही, धम्मद्रोही, आणि शोषण सत्ति गाजविणारे प्रवृत्ती जबाबदार आहेत. देव, जात, आणि धर्माच्या नावाखाली माणूस माणसाचे मुडदे पाडणे, स्त्री अबला समजून बलात्कार, अत्याचार आणि विविध क्षेत्रातला भ्रष्टाचार, हा समाजविघातक आहे. समाज असंतुष्ट व असमाधानी होईल अशी कृती मान्य नसल्याचे स्पष्टपणे विशद करत गेलो. देव आणि ईश्वरी सत्तीच्या माध्यमातून आदर्श लोकशाही निर्माण होऊ शकत नाही. समता- स्वातंत्र्य-बंधुता आणि न्यायाची प्रतिष्ठापना होणार नाही. तेव्हा अनाचार, भ्रष्टाचार, विभिचार व्यसनाधीनता, जाती धर्म यांच्या माध्यमातून आदर्श समाज निर्माण होणे अशक्य आहे. याकरिता फुले आंबेडकर शोषितांचे क्रांतितत्त्वज्ञानच पर्याय आहे. ते सूर्य आणि अंधार एकत्रित नांदू शकत नाही. क्ष सूर्याचा उजेड ज्ञान, विवेक, सत्य, प्रगती आणि आशावादाची प्रतीक आहे आणि अंधार हे अज्ञान, अंधश्रद्धा, अज्ञान, भीती आणि निराशेचे प्रतीक मानले जाते. शिक्षण, विज्ञान, समता, याचा प्रसार म्हणजे समाजात उजेड निर्माण करतो. जातीभेद, विषमता, शोषण आणि अंधश्रद्धा हे सामाजिक अंधाराचे रूप मानले जाते. फुले आंबेडकर हे ज्ञान, विवेक, मानवता आणि समानता याचे प्रतीक मानले जात आहे. याचे भान ठेवूनच मांडणी वाचनीय केली.

या अनुषंगाने डॉ. बाबासाहेबांचा अपरिचित जलपैलू उजेडात आणण्यासाठी अ) बहुउद्देशीय नदी खोरे विकास आणि आंबेडकरांची जलनीती आ) डॉ. आंबेडकरांचा जलचिंतन, हिंदी इ) जलतज्ञ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, डॉ. आंबेडकर नॉलेज मिशन औरंगाबाद प्रकाशन, ई) ट्रिटायजेस औन आंबेडकर्स वर्क्स औन ससटेनेबल डेव्हलपमेंट ऑफ इंडियन रिवर बेसिन उ) शेतकऱ्यांचे बाबासाहेब आणि ऊ) बाबासाहेबांची जनसंसाधनावरील बीजेभाषणे मराठी व हिंदी आणि ऊ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा जलपैलू उलगडताना....अशी तब्बल सात पुस्तके प्रकाशित केली. जलपैलू वाचकापर्यंत पोहोचावेत म्हणून जाणीवपूर्वक प्रयत्न केला. डॉ. बाबासाहेब आधुनिक भारताच्या जडणघडणीत जलऊर्जा धोरण पाया मानला. म्हणूनच डॉ. आंबेडकरांना भारताच्या जलनीती विकासाचे दूरदर्शी शिल्पकार म्हणून संबोधने योग्य ठरते. याकरिता ग्रंथ निर्मिती करून मुद्रित माध्यमातून जल विकासाचे दूरदर्शी जलसंवादक म्हणून मांडणी केली.

माझ्या सेवानिवृत्तीनंतरच्या विचार-चिंतन- लेखन प्रवासाचा टप्पा गाठताना मागे वळून पाहिले की संघर्ष, परिश्रम, शिक्षण आणि सामाजिक बांधिलकी, स्विकारून वैचारिक प्रवास नेटाने पुढे ओढत आनला. अनेक वर्षात माझ्या साहित्य लेखन व संशोधन भाषण अविष्काराचा क्षण मी वाया घालवला नाही. अनुक्रमे तिसावे आणि सेवानिवृत्तीनंतरचे अठरावे पुस्तक प्रकाशन त्याचे निदर्शक आहे. केंद्रीय जल आणि विद्युत संशोधन केंद्रातील ग्रंथालय व माहिती अधिकार पदाचा पुरेपूर आणि डॉ. आंबेडकरांच्या जल-ऊर्जा क्षेत्रातील बाबासाहेबांचे कार्य उजागर करण्यासाठी बळ मिळाले. हीक्ष जमेची बाजू आहे. सिंचन, पूर नियंत्रण, जलविद्युत निर्मिती, आणि समुद्रकिनाऱ्या वरील समस्या या क्षेत्रातील संशोधन व विकास कार्यातील संशोधन कारणी लागले.

आजची हवामानातील बदल, पाण्याची दुर्भिक्ष्य आणि नदीखोरे विकास व्यवस्थापनाच्या समस्या सोडविण्यासाठी डॉ. आंबेडकरांची जलदृष्टी अधिकच महत्त्वाची व काळाची गरज बनली आहे. बहुउद्देशीय नदी खोरे विकास व्यवस्थापन; जलसंपदा; वैज्ञानिक व्यवस्थापन; आणि पाण्याचे सर्वांसाठी समन्यायी वाटप या कल्पना आज ही मार्गदर्शक ठरले आहेत. माझी ग्रंथालयातील सेवा बाबासाहेबांची जलदृष्टी आणि जलसृष्टी समजावून सांगण्यात यशस्वी ठरली. असे वाटते. यासाठी डॉ. बाबासाहेबांचा विनम्र अभिवादन व कृतज्ञता व्यक्त करता आली. आंबेडकर वाचून न्याय, समानता आणि मानवतेच्या मूल्यांसाठी सतत लढ्याची प्रेरणा देत राहिली. आंबेडकरी विचार हा केवळ वाचण्याचा विषय नाही. जगण्याचा आणि घडवण्याचा मार्ग आहे. हे पूर्ण कळले. मी पूर्णपणे आंबेडकरी विचाराच्याच भूमिकेचा पुरस्कार केला. आंबेडकर विचारच सांगत आलो. त्याचे कार्य, कारकीर्द कायापालट आणि कर्तुत्व यांचे वर्णन करत आलो. त्यांचा विचार सोबत ते एक महामानव कसे होते त्यांचेच विवेचन मी माझ्या कितीतरी पुस्तकातून केले आहे मी बुद्ध-फुले-आंबेडकर यांना आदर्श मानून जगाच्या पुनर्रचनेला प्राधान्य दिले. आंबेडकरप्रणीत इहवाद, विज्ञान आणि मानवता वादावर आधारित संस्कृतीचा पाठपुरावा केला. आंबेडकरी विचार म्हणजे बौद्ध विचारच मांडत आलो आंबेडकर इझम म्हणजे आंबेडकरवाद. माणसाला विद्रुप करणारी मुल्ये आंबेडकर वादा नि नाकारली विषमता ही क्रूर आहे आणि समता हे तिचे सौंदर्यशास्त्र मानले जीवनाच्या प्रगतीचे स्वप्न पाहणे म्हणजे सौंदर्य प्रगतीचे स्वप्न पाहणे म्हणजे माणसाची मूलभूत प्रेरणा आहे माणसा परिवर्तन करण्यासाठी धडपडत असतात बदलासाठी आतुर झालेले असतात बदलताना आवडायला लागतो म्हणून डॉक्टर आंबेडकरांनी बदलाला इतिहास संबोधले आहे बदल म्हणजे इतिहास चेंज मीन्स हिस्टरी असे सूत्र मांडले खोऱ्याला असं बदला विकृतीला आणि बहिष्काराला बाबासाहेबांनी सौंदर्य केव्हाच मानले नाही आंबेडकरांनी सबवे सत्ता समभाव ही संस्कृती मानली मनुची वर्गवारी पद्धत भेदभावनिर्मित आहे आंबेडकरांनी या वर्गातील लोकांचा बंधुभाव मांडला आपल्या देशाच्या संविधान समांतर ज्या आणि समान संधी समान सर्वाना न्याय ही संकल्पना मांडली यालाच आंबेडकरांनी सौंदर्य मानलं हे खरे आहे आंबेडकरांच्या तत्त्वज्ञान अधोरेखित करता येते.

मुलत:, आंबेडकरी विचारांचे साहित्य लिहिताना डॉक्टर आंबेडकरांचे साहित्य विषयक विचार केवळ कलात्मक व मनोरंजना पुरते मर्यादित नाहीत त्यांचे दृष्टीने साहित्य हे परिवर्तनाचे प्रभावी साधन होते त्यामुळे आंबेडकरी सौंदर्यशास्त्राचे केंद्रबिंदू समता स्वातंत्र्य बंधुता आणि सामाजिक न्याय ही मूल्ये आहेत तथापि मानवतावादी दृष्टिकोन सामाजिक न्यायाची जाणीव वास्तववाद विद्रोह आणि परिवर्तनशीलता समानतेचे मूल्य आणि शोषितांचा अनुभव ही आंबेडकर वादाच्या साहित्याचे सौंदर्यशास्त्र आहे साहित्याचे खरे सौंदर्य हे केवळ शब्दालंकारात नाही तर ते समाजातील अन्याय दूर करून माणसाला माणूस म्हणून जगण्याची प्रेरणा देण्यात आहे माझा ६६ वर्षाचा प्रवास वैयक्तिक यशाचा नाही तर समाजाने दिलेल्या संधीचे ऋण फेडण्यासाठी प्रयत्न करत आहे. अजून ग्रंथलेखन व ग्रंथ निर्मिती करायची आहे. परिवर्तनवादी विचार पुढच्या पिढीपर्यंत पोहोचवायचे आहेत. संशोधन करायचे आहे. क्ष अनेकांनी ग्रंथ समीक्षा साठी ग्रंथ पाठवले आहेत. त्यांची समीक्षा लिहायची प्रस्तावना लिहिण्याचे काम चालू आहे. बुद्ध फुले शाहू आंबेडकर माझे आदर्श आहेत. त्यांना अभिप्रेत समता- स्वातंत्र्य- बंधुता- न्याय ही माझी प्रेरणा मूल्य आहेत. ज्ञान ही खरी शक्ती आहे. या विश्वासातूनच मी सतत अभ्यास लेखन आणि चिंतन करण्याचा माझा प्रवास आहे. साहजिकच समाजातला प्रामाणिकपणा, भ्रष्टाचार, व्यभिचार, द्वेष, अमानुष अत्याचार, अबलांवर बलात्कार अशा घटना वाचून व ऐकून मी व्यथित होतो. वेदना होतात. आणि मग विद्रोही लेखन धर्मद्रोही होत जाते. शोषण व्यवस्थेविरुद्ध संताप होतो . नकळत लेखनात अंगार फुलतो. मनात आपोआप प्रश्नांचे काव्हुर उठतात. दुसऱ्या बाजूला सामान्य माणसाची जगण्याची धडपड आणि घालमेल चालू असते. आमचे सर्व विद्यार्थी मेरिटमध्ये येत नसतील परंतु आरक्षणाची लाभार्थी म्हणून होणारा अपमान सहन करावा लागतो. समाजाचे जगणे युद्ध होऊन बसले आहे. ते थांबणार केव्हा विषमतेचा अंधार दूर केव्हा होणार? समतेचा उजेड प्रत्येकाच्या घरात केव्हा येणार ? यासाठी माझे लेखन वरचेवर बोलत जाते. साहजिकच आपल्याला आंबेडकरपणे तत्त्वज्ञान आणि संविधानाचा आधार घ्यावा लागतो. माणूस म्हणून जगण्याचा दस्ताऐवज दररोज सोबत बाळगावा लागतो. भेदभावाची विषयाची वेदना चर्चा अपरिहार ठरते. तीच माझी लेखन प्रेरणा झाली. तेव्हा लेखनामागे लेखनाप्रमाणे त्यांचा वाचक वर्ग ही निर्माण होणे अटळ आहे. तो जन्मावा ही आपेक्षा.

समाजातला नाकारलेला माणूस आमच्या अभ्यासाचे व संशोधनाचे विषय राहिले आहेत. व्यक्ति आणि समाजाला इतिहास असतो. यामुळे ग्रंथाचा संबंध अटळ ठरला. यामुळे माझे वाचन प्रगल्भ झाले. गंभीर झाले. प्रगतीशील वाचन व्यक्तीला विशिष्ट कार्यासाठी प्रवृत्त करणारी शक्ती ठरते. तोच ग्रंथ पेरणादायी ठरतो. जे वाचले त्याचे प्रकटीकरण करणे भाग पडते. परिणामी लेख, शोध निबंध, व पुस्तके त्याचे निदर्शक आहेत.

माझे आयुष्यात तर 'भगवान बुद्ध आणि त्यांचा धम्म' ग्रंथ, कार्ल मार्क्स, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची चरित्रे, महात्मा फुले चरित्रे, संत कबीर, शाहू महाराज यावरील ग्रंथ प्रेरक ठरले. या ग्रंथाचा खोलवर प्रभाव पडला. लेखन प्रेरणा उद्यूक्त झाली. भाषणे करताना लिहिलेला मजकूर सागंता यायला हवा म्हणून पुन्हा पुन्हा लिहून काढणे व्हायचे. ग्रंथाची सूची व ग्रंथसार सूची वांरवार डोळ्याखालून जायची. त्यामुळे पुस्तकांची शिर्षके, वाचकांची नावे लक्षात राहत. कोण काय वाचतेय लक्षात राहात असे.

- डॉ. दत्तात्रय गायकवाड,
माजी ग्रंथालय व माहिती अधिकारी,
केंद्रीय जल आणि विद्युत संशोधन केंद्र,
पुणे -४११०२४

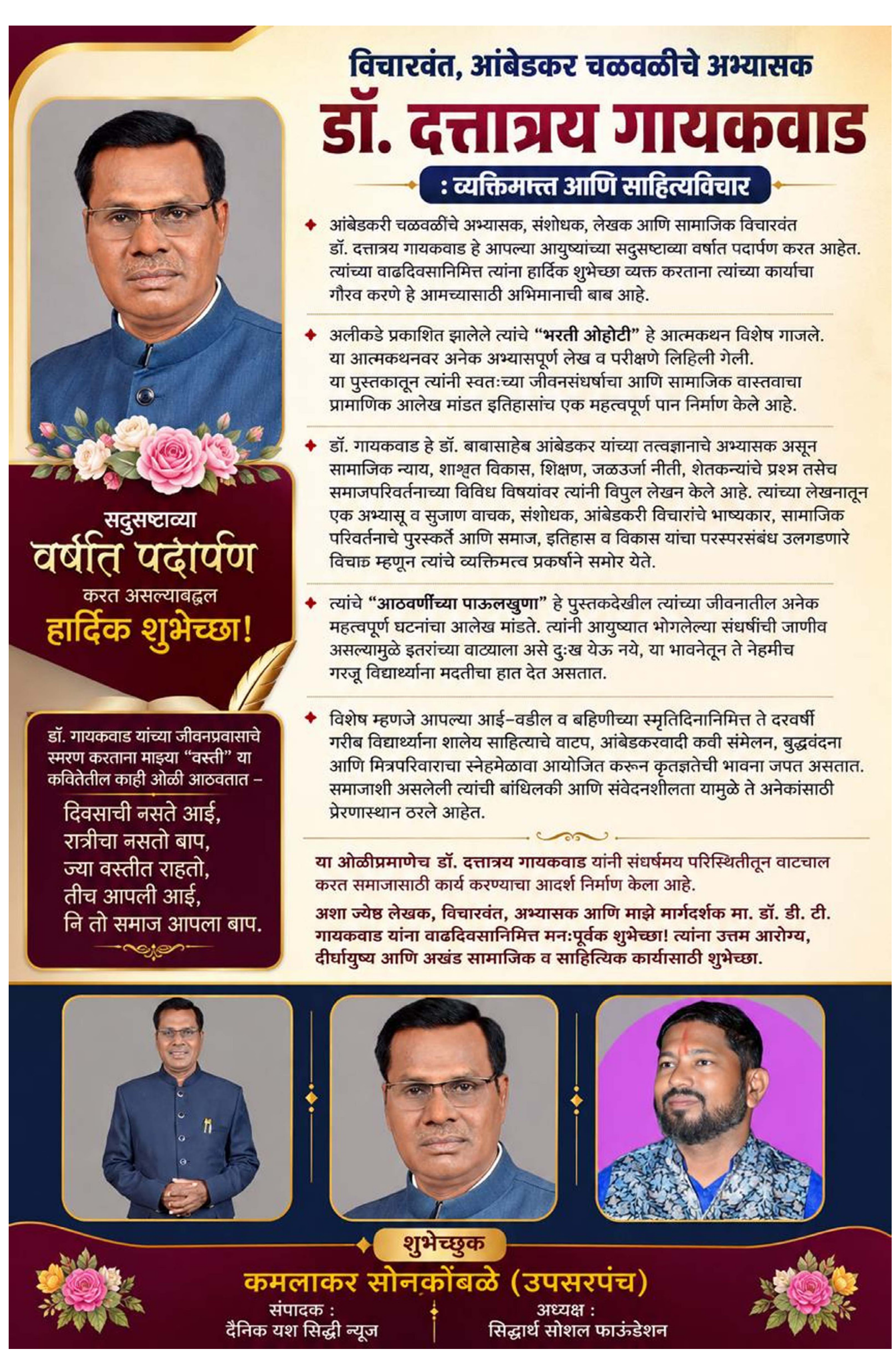

तारा

आकाशातून तारा चमकला
धरती वर अवतरला
शुक्रतारा आला
एकविस जून उजाळा !!१

डॉ. गायकवाड सर
मान सन्मानाने गाठले शिखर
डॉ. बाबासाहेबांचे विचार
अंगीकारले सत्वर !!२

अनेक पुस्तकांचे लेखन
लेखणीला शब्दांची धार
पुस्तकांचे संचय भांडार
कित्येक मिळाले पुरस्कार !!३

सर्वधर्मसमभाव शिकवण
सदैव थाप पाठीवर
शांत नी संयम संगम
अनमोल देतात विचार !!४

सरांना वाढदिवसाच्या हार्दिक
हार्दिक शुभेच्छा

- मोहन दुसाने
जिल्हा पुणे शहर पुणे

संघर्षाला विचारा
जीवन गायकवाडाचे
यवढे ऊभे केले हे
वैभव कसे सुखाचे

आठरा विश्व दारिद्र्य
होते जरी घरात
जिद्दीने पूढे गेले
खचले नाही मनात
परिस्थीती ती हरली
चढता शिखर यशाचे

घेतला वसा बाबांचा
शिक्षण खूप घेतले
गरिबीला हरवून
सुखाचे क्षण वेचले
भोगून सूख स्वतः
पाहिले हित दुजांचे

धरला मार्ग बुद्धाचा
रमले ते पुस्तकात
पुस्तके लिहीले त्यानी
वाटली मूक्त जनात
अनंताशी मैत्री केली
जपले नाते मैत्रीचे

- अनंत जाधव